

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜSİKİSİ ANASANAT DALI
TÜRK MÜSİKİSİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**VAN YÖRESİNDE OYNANAN HALK OYUNLARINA
EŞLİK EDEN ESERLERİN MÜZİKAL AÇIDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Baran ASLAN**

**Danışman
Doç. Ezgi SAYDAM**

İstanbul – 2021

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜSİKİSİ ANASANAT DALI
TÜRK MÜSİKİSİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**VAN YÖRESİNDE OYNANAN HALK OYUNLARINA
EŞLİK EDEN ESERLERİN MÜZİKAL AÇIDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Baran ASLAN**

**Danışman
Doç. Ezgi SAYDAM**

İstanbul – 2021

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Musikisi Anasanat Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Baran Aslan tarafından hazırlanan “*Van Yöresinde Oynanan Halk Oyunlarına Eşlik Eden Eserlerin Müzikal Açıdan İncelenmesi*” konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 22/01/2021

(Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi : Doç. Ezgi Saydam
Haliç Üniversitesi

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Güldeniz Ekmen
Haliç Üniversitesi

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Yakup Açar
Kafkas Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun kararıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hatice YORULMAZ
Vekil Müdür

VAN YÖRESİNDE OYNANAN HALK OYUNLARINA EŞLİK EDEN ESERLERİN MÜZİKAL AÇIDAN İNCELENMESİ

ORIJINALLIK RAPORU

% **16**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **11**

İNTERNET
KAYNAKLARI

% **1**

YAYINLAR

% **10**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	Submitted to Ordu Āniversitesi Öğrenci Ödevi	% 8
2	www.asosjournal.com İnternet Kaynağı	% 1
3	www.infolla.com İnternet Kaynağı	% 1
4	www.salakfilozof.com İnternet Kaynağı	% 1
5	earsiv.atauni.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
6	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
7	www.tmmob.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
8	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 1

22 /12/ 2020

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Van Yöresinde Oynanan Halk Oyunlarına Eşlik Eden Eserlerin Müzikal Açıdan İncelenmesi” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım Doç. Ezgi SAYDAM’ın sorumluluğunda tamamladığımı, verileri ve örnekleri kendim topladığımı, analizleri ilgili kaynaklardan alıp yaptığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Baran Aslan

ÖNSÖZ

Kültürümüzün vazgeçilmez unsurlarının başında gelen halk müziğimiz ve halk oyunlarımızdır. Birçok yörede ritim, melodi, ağız, hareket gibi yönleriyle farklı özelliklere sahiptir.

Geçmişte yapılan sözlü kırık hava derlemelerinin notalanması, halk oyunlarına eşlik eden eserlerin önem görmemesi, enstrümantal eserlerin yok olmasına neden olmuştur. Van yöresinde, halk oyunlarına eşlik eden eserlerin derlenmesinde, yöreye hakim olmayan müzisyenlere danışılması, bu derleyicilerin yöre halkına yabancı kalışı ve bir çoğunun müzik bilgisi olmayan kişilerden oluşması ayrıca, notaya alınan eserlerin doğru şekilde notalanmaması, yörede doğmuş ve yıllarca bu yörede müzisyen olarak bulunmam bu konu üzerinde çalışmam için yeterli bir neden olmuştur. Van yöresinde bazı oyunların birden fazla ezgisi bulunmaktadır. Öğrencisi olduğum Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuvarı THM bölümünde aldığım eğitimle ve hocalarımla yönlendirmesiyle 2013 yılından itibaren yörede alan araştırması yaparak birçok esere ulaşma şansı elde ettim.

Bu çalışmada, desteğini esirgemeyen Doç. Ezgi SAYDAM, bir diğer danışmanım olduğu için onur duyduğum, en başından bu yana banaengin bilgileriyle yol gösteren halk müziğinin önemli temsilcilerinden Öğr. Gör. Yücel PAŞMAKÇI, tezimin her aşamasında yardımlarını eksik etmeyen Dr. Öğr. Üyesi Güldeniz EKMEKÇİ'ye, tez yazım aşamasında araştırmalar ile ilgili her türlü yardım ve kaynakları sunan araştırmacı-yazar Öğr. Gör. M. Murat OTO ve Dr. Öğr. Üyesi Yakup Açar'a, araştırmalarımla ilgili yönlendirmeleri doğru şekilde sağlayan İTÜDK Öğr. Gör. Cenap GÜNGÖR, Van yöresi halk oyunları ile ilgili birikimini düşünmeden paylaşan YYÜ Van Halk Oyunları Araştırmacısı Halit KAHRAMAN ve Şaban AVCIOĞLU'na, yörede saha araştırması safhasında görüştüğüm bütün saygı değer kişilere,

Her zaman olduğu gibi çalışma süresince bana desteklerini esirgemeyen anneme, babama ve kardeşlerime teşekkürlerimi sunarım.

22/12/2020

Baran Aslan

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TEZ ETİK BEYANI	
ÖNSÖZ.....	
İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	III
ŞEKİLLER	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
1.GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER.....	2
2.1. Müzikte Yapıyı Meydana Getiren Başlıca Elemanlar	2
2.2. Türk Halk Müziğine Genel Bir Bakış	2
2.2.1. Türk Halk Müziğinde Kullanılan Usûller	4
2.2.1.1. Ana Usûller	4
2.2.1.2. Birleşik Usûller	5
2.2.1.3. Karma Usûller	6
2.2.3. Makam Ve Ayak İlişkisi	7
2.3. Van İlinin Tarihsel Geçmişi	8
2.4. Türk Halk Oyunları	11
2.4.1. Van Yöresi Halk Oyunları ve Türleri	12
2.5. Van Halk Müziğinin Etkileşim Sahası	19
2.6. Van Yöresinde Kullanılan Çalgılar	22
3.YÖNTEM.....	23
4. BULGULAR VE YORUM.....	24
4.1. “TEŞİROKE” adlı eserin notası ve incelenmesi	24
4.2. “PAPURE” adlı eserin notası ve incelenmesi	28
4.3. “KANİLKE” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	31
4.4. “HERZANE” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	34
4.5. “TOYUCULAR” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	38

4.6. “VİRO BARI (RUBAR)” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	41
4.7. “LAÇI” adlı eserin notası ve incelenmesi	44
4.8. “AYIN ORTASINDA BİR SARI YILDIZ” adlı eserin notası ve incelenmesi	47
4.9. “MELA İSA” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	50
4.10. “ŞEKİR AĞA” adlı eserin notası ve incelenmesi	53
4.11. “ŞEMAME” adlı eserin notası ve incelenmesi	56
4.12. “BAŞKALE HALAYI (GELYE BAŞKALA)” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	59
4.13. “ DARU DEPİN ” adlı eserin notası ve incelenmesi	62
4.14. “ EVARDA ” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	65
4.15. “ NARİNE ” adlı eserin notası ve incelenmesi	68
4.16. “ ŞERANE ” adlı eserin notası ve incelenmesi	71
4.17. “BABLEKAN ” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	75
4.18. “TEMU TEM” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	78
4.19. “ SİNCANE ” adlı eserin notası ve incelenmesi	81
4.20. “NİFO” adlı eserin notası ve incelenmesi	84
4.21. “ÇİMENDE SÜRÜ KAZLAR” adlı eserin notası ve incelenmesi	87
4.22. “ BOYAKÇININ GELİNİ ” adlı eserin notası ve incelenmesi.....	90
SONUÇ.....	93
ÖNERİLER	95
KAYNAKLAR	96
ÖZGEÇMİŞ.....	98

KISALTMALAR

GTHM	: Geleneksel Türk Halk Müziği
THO	: Türk Halk Oyunları
THM	: Türk Halk Müziği
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
No	: Numara
Vb.	: Ve Benzeri

ŞEKİLLER

Sayfa No.

Şekil 2. 1. Van, Akdamar Adası	9
Şekil 2. 2. Van ilinin coğrafi haritası	10
Şekil 2. 3. Halk Oyunları Yarışması	12
Şekil 2. 4. Şerane Oyunu (Halk Oyunları Yarışması).....	13
Şekil 2. 5. Kadınların Kafasına Taktıkları Kofi	14
Şekil 2. 6. Van Yöresi Kadın Halk Oyunu Kıyafeti	14
Şekil 2. 7. Teşi İle Yünü İpe Çeviren Kadın.....	15
Şekil 2. 9. Erkek Oyunu Yarışması.....	16
Şekil 2. 10. Erkek kıyafeti Çuha	16
Şekil 2. 11. Erkek Oyunu.....	17
Şekil 2. 12. Erkek Kıyafeti Şel-Şepik	17
Şekil 2. 13. Erkek Kadın Kıyafetleri.....	18

ÖZET

VAN YÖRESİNDE OYNANAN HALK OYUNLARINA EŞLİK EDEN ESERLERİN MÜZİKAL AÇIDAN İNCELENMESİ

Van yöresi sevinç, ayrılık, özlem, kahramanlık gibi çılgınlıklarından oluşmuş ağıtlarını ve duygularını yaşamlarına yansıtan tarihi bir şehirdir. Bu çalışmanın amacı, Van yöresinde oynanan halk oyunları eserlerini tespit etmek, derlemek, notaya alarak müzikal açıdan analiz etmektir.

“Van Yöresinde Oynanan Halk Oyunlarına Eşlik Eden Eserlerin Müzikal Açıdan İncelenmesi” tez başlığı nitel araştırmalar kapsamında oluşmuş betimsel bir çalışmadır. Bu araştırma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; Türk Halk Müziği ve Türk Halk Oyunlarının Anadolu kültürünün zengin yapı taşlarından olduğu ve Van yöresinde halk oyunları ve halk müziğiyle ilgili görüşlere değinilmiştir. İkinci bölümde THM başlığı altında makam, usûl vb. gibi tanımlara yer verilmiştir. Van ilinin tarihi, yörede oynanan halk oyunları ve türleri, yörenin müzikal yapısı kaynak tarama ve görüşme tekniğiyle elde edilen veriler yorumlanmıştır. Belirlenen konunun şekillenmesi için literatür taraması yapılmıştır. Yöreye hakim araştırmacı yazarlar ve yöre sanatçılarıyla saha çalışmaları yapılmıştır. Bu bağlamda, yörede yıllardır oynanan ve söylenen 22 eser tespit edilmiştir. TRT repertuvarında kayıtlı olan eserlerin yanı sıra, kayıtlı olmayan fakat yörede yıllarca icra edilen eserlerde notaya alınmıştır.

Dördüncü bölümde Bulgular ve Yorumlar başlığı altında daha önce repertuvarda olan eserlerin yanısıra, derlemesi yapılan ve notaya alınan 22 esere yer verilmiştir. Derlenen ezgiler notaya alınarak müzikal analizi yapılmıştır. Yapmış olduğum görüşmelerde elde edilen bulgularda önceden notaya alınmış eserlerin bir kısmının hatalı olduğu tespit edilmiştir. İncelenen bazı eserlerde farklı makam (dizi) ve farklı usûllerle icra edildiği görülmüştür. Bir kısmında ise melodik yapının aynı olması ama usûl açısından değişiklikler olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Van Müzik Kültürü, Makam, Halk Müziği, Analiz, Derleme

ABSTRACT

MUSICAL INVESTIGATION OF THE WORKS THAT ACCOMPANYING THE FOLK DANCES IN VAN REGION

Van region is a historical city that reflects its emotions and laments which made of cries screams joy, separation, longing and heroism into their lives. The purpose of this study is to identify, compile, note and analyze the folk dance works played in the Van region from a musical point of view.

The thesis title "Musical Examination of the Works Accompanying Folk Dances in Van Region" is a descriptive study formed by qualitative research. This research consists of four parts. In the first part; It was mentioned the opinion that Turkish Folk Music and Turkish Folk Dances are among the rich elements of Anatolian culture and folk dances and folk music in Van region. In the second chapter definitions such as mode, method etc were included under the title of THM. The history of the province of Van, folk dances and genres played in the region, the musical structure of the region The data obtained by the method of scanning and interviewing were interpreted. A literature review has been made to shape the determined subject. Field studies were carried out with research writers and local artists who dominate the region.

In this context, 22 works that have been played and sung in the region for years have been identified. In addition to the works registered in the TRT repertoire, the works that are not registered but have been performed in the region for years have been noted. In the fourth chapter, under the title of Findings and Comments, 22 works that have been compiled and notated are included in addition to the works previously in the repertoire. The collected melodies were noted and their musical analysis was made. In the findings obtained from the interviews I have made, it has been determined that some of the works that were previously noted are incorrect. It was seen that some of the studied works were performed with different modes (serials) and different styles. In some parts, it was observed that the melodic structure was the same, but there were changes in terms of style.

Keywords: Van Music Culture, Mode, Folk Music, Analysis, Compilati

1.GİRİŞ

Anadolu'nun kültürel zenginliğinin sebebi, yerleşik hayata geçildikten sonra bölgelerde oynanan oyunlar ve bu oyunlara eşlik eden ezgilerin ortaya çıkmasıdır. Yörelere zenginliğinden kaynaklanan halk ezgilerinin araştırılıp incelenmesiyle ilgili akademik çalışmalar yapılmış ve yapılmaya da devam edilmektedir.

Halk müziğinin derleme ve notasyon çalışmaları, zor şartlar altında yapıldığı için keşfedilip korunması zaman almış ve gecikmiştir. Anadolu'nun birçok yerinde halen derleme çalışması yapılmasına rağmen, kayıt altına alınamamış binlerce ezgilerimizin olduğunu düşünmekteyiz.

Van yöresi incelendiğinde, halk oyunlarına eşlik eden ezgilerin daha önce notaya alındığı ve bir kısmının TRT repertuvarında bulunduğu görülmüş, buna karşın yörenin etkileşim sahasının zengin olması, oyunlara eşlik eden birçok sözlü ve sözsüz eserin TRT repertuvarında bulunmadığı tespit edilmiştir. Ulaşılan ezgilerin çoğu, daha önce yörede düğünlerde, demeli-çevirmeli sohbetlerde icra edildiği için yıllardır yöre halkı tarafından bilinmektedir. Bu da kültürümüzün, önemli yapı taşı olan halk ezgilerinin doğru şekilde tespit edilerek korunması gerektirmektedir.

Bu çalışmanın amacı; yıllardır yörede birçok topluluk tarafından icra edilen bu ezgilerin bir araya getirip, kayıt altına alınması önemsenmektedir. Van yöresi halk oyunları ezgilerinin kültürel yapı taşının korunması için, halk ezgilerinin yaşatılmasını sağlamaktır. Van yöresi halk oyunlarında kullanılan bu ezgilerin makam (dizi), usûl ve pek çok müzikal açıdan değerlendirmek gerekecektir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Müzikte Yapıyı Meydana Getiren Başlıca Elemanlar

Makam: Bir dizide; bir ya da birden fazla sesin güçlendirilmesiyle oluşturulan ezginin, güçlü perdesini, karar sesini belirli bir seste bitirilmesiyle meydana gelen duygudur (Emnalar. 1998. 529).

Ayak: Çeşitli isimlerle anılan kalıplaşmış ezgilerin ses dizgilerini makamsal yapının temeli olarak kabul eden bu görüş; Türk müziğindeki makam geleneğinin Türk halk müziğindeki karşılığı olarak görülmüştür (Duygulu 2014,58).

Usûl: Bir ezginin süre, ritim, düzüm bakımından düzenlenmiş bölümlerine veya kalıplaşmış ritimlerin oluşturduğu bütüne verilen isimdir (Duygulu 214. 446).

Cümle: Birbirini tamamlayan en az iki cümlecğin oluşturduğu ezgisel bütüne denilir. Bir diğer anlamıyla, soru ve cevap cümleciklerinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır (Akdoğan 2003 52).

Motif: Bir yapı elamanı olarak kullanılan kısa bir ezgi parçasıdır. Bununla birlikte her kısa ezgi figürü motif değildir (Savaş 2006, 25)

2.2. Türk Halk Müziğine Genel Bir Bakış

Bir toplumun duygu ve düşüncelerini doğumdan ölüme kadar, bir kurala bağlı kalmadan, toplumsal olaylarını, sevinçlerini, hüznlerini, içinde barındıran gelenek göreneklerinin etkisinde kalarak içten ve samimi melodiler bütününe halk müziği denmektedir (Hoşsu 1997: s.7).

Türkiye’de Geleneksel Türk Müziği üzerine birçok görüş ve tanımlar yapılmıştır. Halk müziğiyle ilgili tanımlara şöyle yer verilmiştir.

a) Halk Müziği halk kesimlerinde kulaktan kulağa yayılan, notalarda bulunmayan ve notalardan öğrenilmeyen müziktir (Büyükyıldız 2015 109)

b) Halil Bedii Yönetken'e göre; Türk halk müziği folklorik, anonim bir karakter taşır, yaratıcıları belli değildir. Türk köylüsünün, Türk aşiretlerinin, Türk aşıklarının müziğidir (Emnalar 1998 25).

c) Muzaffer Sarısözen'e göre; halkın kime ait olduğunu bilmeden çalıp söylediği ezgilerin bütününe halk müziği denir. (Emnalar 1998 25).

(Emnalar s. 27) halk müziğinin tanımını aşağıdaki şekilde yapmaktadır:

“Halkın ya da sanatçıların çeşitli olaylar karşısındaki etkileniş ve duygulanımlarının ezgiyle anlatımı olarak kısaca tanımlayabileceğimiz Geleneksel Türk Halk Müziği: Kendine özgü çalgıları, çalış ve söyleyiş tavırları, türleri, biçimleri ve geniş dağlarıyla ulusal nitelikleri bünyesinde taşıyan, halk biliminin diğer dallarıyla iç içe oluşan, yöresel müziklerin birleşimiyle ortaya çıkan bir müzik çeşididir. Türk Halk Müziği halkın içinden yetişmiş kişilerin adı bilinen ya da bilinmeyen halk sanatçıların yaratmalarıdır. Sözlerinde çok değişik konuları bulabileceğimiz örneklerde; insanımızın yaşamını, sevdasını, sevincini, acısını, yiğitliğini, inançlarını doğa olayları karşısındaki tutumunu, sosyal ve ekonomik koşullarını, güldürü anlayışını tüm açıklığıyla bulmak mümkündür. Yörelere, seslendirme ortamlarına, söz ve ezgi yapılarına göre çeşitli özellikler gösteren Türk Halk Müziği örneklerinin bir kısmı yalnız çalgısal, bir kısmı sözlü, bir kısmı ise hem çalgısal hem de sözlüdür.”

(Yener 2006: 30) halk müziğinin tanımını aşağıdaki şekilde yapmaktadır.

“Türk halk müziği, toplumun ortak duygu ve düşüncelerini yalın, samimi, coşkulu ve içli ezgilerle anlatan köklü bir müzik sanatıdır. Türk halkının zevkle dinlediği bu müzik, doğal ve sosyal olayları, acı, sevgi, özlem ve gurbet gibi ortak duyguları, insanımızın mertlik ve kahramanlık gibi ulusal özelliğini, tarihi olaylarını konu alan büyük bir kültür hazinesidir. Türk insanının tüm yaşantısını halk müziğimizde, özellikle onun sözlü biçimi olan türkülerimizde görmek mümkündür. Oluşumunda hiç bir sanat endişesi taşımayıp yalnızca duygu, düşünce ve yaşantı ürünü olarak ortaya çıkan Türk halk müziği, ritim yönünden çok zengin, ezgisel açıdan ise oldukça renklidir. Tarihi çok eskilere dayanır. Türk insanının çağlar boyunca kendi kendine ürettiği, geleneklerini sürdürdüğü anonim karakterli soylu bir müziktir. Yöresel özellikleri açısından oldukça zenginlik ve çeşitlilik gösterir. Her

bakımdan Anadolu halkının ruhunu anlatan köklü bir halk sanatıdır. Ancak, Türk halk müziği denince onu sadece Anadolu coğrafyasıyla sınırlandırmak doğru olmaz.”

2.2.1. Türk Halk Müziğinde Kullanılan Usûller

Usûl, seslendirmede takip edilen yol, yöntem, bir ezginin vuruş ve süre bakımından eşit uzunluktaki bölümlerinden her birine verilen isimdir (Özbek,1998: 192). Bir usûlün oluşması için en az iki zaman vuruş gerekmektedir. Bunlardan biri kuvvetli, diğeri zayıftır. Şu halde; en küçük usûl iki zamanlıdır (Hoşsu, 1997:s.102).

Türk halk müziği usûllerini incelerken kendi kuralları çerçevesinde Doğu ve Batı kurallarını karıştırmadan, kendine has özelliklerini inceleyerek ele alınmasının doğru olacağı anlaşılmıştır (Sarısözen 1962).

Farklı ritim kalıplarını gösteren, iki ve üç motifli cümlelerde kısa ezgilerin değişiklik gösteren kalıpları bulunmaktadır. Bir eserin usulü 4/4 iken 2/4'lüğe dönüşen, 2/4 iken 6/8'liğe dönüşen eserlerin aynı ezgi tekrarını veya aynı eser içinde değişiklik gösteren ritmik yapısı bulunmaktadır. Örneğin; halay, bar, horon gibi hoplatma bölümleri görmek mümkündür (Karabulut 2017 s. 28).

2.2.1.1. Ana Usûller

Ana usûller, (2/4, 3/4 ,4/4) bunların üçerli şekilleri (6/8, 9/8,12/8) bu şekilde gösterilmektedir. Bu usul türleri Anadolu'da genellikle oyun havalarına eşlik edildiği görülmektedir.

İki Vuruşlular

2/2, 2/4, 2/8

3/4, 3/8

4/4

Üçerli Şekilleri

2+2+2= 6/8

3+3+3= 9/8

4+4+4= 12/8

Yukarıda analizi yapılan ana usûllerin ölçümü Sarızsözen'nin belirli gördüğü tasnife göre incelenmiştir.

2.2.1.2. Birleşik Usûller

Birleşik usuller, ana usûllerin kendine özgü kuralları çerçevesinde birleşilmesiyle meydana gelmiştir. Ana usûllerin bir bütün olarak bir araya gelmesi sonucu ikili ve üçlü vuruşların sıralanmasıyla oluşmaktadır. Bu usûl türü halk müziğinin ritmik özelliğini yansıtmaktadır (Emnalar, 1998:s.124).

Birleşik usuller 5, 6, 7, 8, 9 olarak gösterilmektedir. Ana usûller ile bir araya gelerek oluşmaktadır.

Beş Vuruşlular	Altı vuruşlular	Yedi Vuruşlular
5/4, 5/8	6/4, 6/8	7/4, 7/8
A (3+2)	A (4+2)	A (3+2+2)
B (2+3)	B (3+3)	B (2+3+2)
		C (2+2+3)

Sekiz Vuruşlular	Dokuz Vuruşlular
8/8	9/2, 9/4, 9/8, 9/16
A (2+3+3)	A (3+2+2+2)
B (3+2+3)	B (2+3+2+2)
C (3+3+2)	C (2+2+3+2)
	D (2+2+2+3)
	E (3+3+3)

Yukarıdaki gösterilen birleşik usûller. Emnalar'ın belirttiği tasnife göre incelenmiştir.

2.2.1.3. Karma Usûller

Karma usûller, birleşik usûllerin veya ana usûllerle birleşik usûllerin bir araya gelmesiyle oluşur. Ana ve birleşik usûllere göre daha az rastlanan karma usûller ritim yönünden ilginç özellikler gösterir. Karma usûller, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 20 ve 21 vuruşlular olarak sınıflanmaktadır (Büyükyıldız: 2015, s.194).

On Vuruşlular	Onbir Vuruşlular	Oniki Vuruşlular
10/4, 10/8, 10/16	A (7/4)	A (2+3+2+3+2)
A (2+2+3+3)	B (5/6)	B (3+2+2+2+3)
B (2+3+2+3)		C (3+3+3+3)
C (3+2+2+3)		
D (2+3+3+2)		
E (3+3+2+2)		
Onbeş Vuruşlular	Onaltı Vuruşlular	Onsekiz Vuruşlular
15/4, 15/8	16/8	18/8
A (7+8)	(9+7)	(12/8+6/8)
B (7+8)		
C (8+7)		

Yukarıdaki gösterilen karma usûller, Sarısözen'in belirttiği tasnife göre incelenmiştir.

2.2.3. Makam Ve Ayak İlişkisi

Çalışmanın bu bölümünde GTHM makam ve ayak ilişkisi olarak araştırılmıştır. Yapılan bu araştırmalar neticesinde, yıllardır birçok araştırmacı yazarların tanımlarına yer verilmiştir.

Bir dizi oluştururken, birden fazla perdenin bir araya gelmesi ve ezgisel seyir ile bir düzen içinde oluşumuna devam ettikten sonra, belli bir sesle sonlandırılmasına makam denir (Akdoğan, 2003: s.12).

Emnalar'ın belirtğine göre makam; bir dizide güçlünün ve durak seslerinin kendi içindeki bağı belirtecek şekilde, melodik gezinti yapmasıdır. Bir makamı belirten en önemli faktörlerin güçlü ve durak perdelerinin olduğu görülmektedir (Emnalar, 1998: s. 529).

Ekici ayak makam ilişkisini şöyle açıklamıştır:

“Ayak kavramının dizi veya makam karşılığı olarak kullanılmasının aşık edebiyatı veya aşıklık geleneği ile ilgili olduğu düşüncesindeyiz. Aşıkların atışması sırasında hangi aşığın daha güçlü olduğunun en belirleyici özelliklerinden birisi bilindiği gibi irticalen şiir söyleme gücü veya yeteneğidir. Bunu ölçebilmek için ise aşıklara bir söz kalıbı veya dörtlüğü verilir ve bu sözlerden başlayarak kendisinin irticalen çalıp söylenmesi istenir. Fakat burada sözel anlamda ayağı dışarıdan başka birisi verirken, melodik anlamda ayağı ilk çalıp söylemeye başlayan aşık vermektedir. İlk aşığın bıraktığı yerden başlayan ikinci veya üçüncü aşık kendisi yeni sözler söylerken makamda herhangi bir değişiklik yapmamaktadır. Yani sözü alan ilk aşık aynı zamanda makamsal anlamda ayağı vermektedir. Bu nedenle sözdeki ayak kavramının daha sonraki süreçte melodi veya makam karşılığı olarak da kullanılmaya başlandığı düşünülebilir.” (Ekici, 2009: s. 25-26).

Halk müziğinde ezgilerin belli bir kısmının seyri ve dizisi bulunmaktadır. Fakat halk müziğinin zengin ezgisel yapısı, bu dizeleri azınlıkta bırakmaktadır. Makam karşılığı olarak bu dizileri düşünmek yanlış olacaktır. Bu dizilerin geneline ayak denilmektedir (Hoşsu, 1997: s. 28).

Halk müziğinde kullanılan ayak ve makam terimlerini Türk Halk Müziğine büyük emekleri olan Yücel Paşmakçı ile yapılan görüşmede bu durumu şöyle açıklamıştır:

“Makam ve ayak tabirleri konusunda senelerce yanlış yapıldı. Geçte olsa çoğu kişi de bu yanlıştan döndü. Türk sanat müziğindeki makam sözcüğünün halk müziğindeki karşılığı ayaktır denildi. Bununla beraber ayak tabirinin içine Keremayağı, Müstezat ayağı vb. diye birçok ayırım yapılmıştır. Bu telaffuzlar doğru değildir. Türk sanat müziğinde kullanılan makam kelimesinin halk müziğindeki karşılığı ayak değildir. Ayak, söylenen şiirlerin, hikâyelerin başlıkları ve kafiye düzeni olarak kullanılan yani müzikle makamla ilgisi yoktur. Halk müziğindeki ayak tabiri âşık atışmalarında birbirine verdikleri icra şekline ayak denir. Makam karşılığına gelen sözcük değildir. Bunun gibi ayak tabirinin pek çok anlama geldiği bilinmektedir.”

2.3. Van İlinin Tarihsel Geçmişi

Van tarih boyunca birçok isimle adlandırılmıştır. Bu konuda tam anlamıyla Van adının nereden geldiği pek bilinmese de bu konu hakkında bazı görüşler mevcuttur. Evliya çelebi bu durum hakkında; Van isminin Büyük İskender döneminde Van Kalesi’ndeki “Vank” ismiyle bilinen bir yapıdan geldiği söylenmektedir (Demirpolat, 1997: s. 1).

Van 8000 yıllık tarihiyle bölgede yerleşim yeri oluşturmuş, Urartu başkenti olmuştur. Anadolu topraklarında Selçukluların ilk yerleşim yeri ve 1850 yılına kadar Osmanlı devletinin önemi büyük bölgesi olarak bilinmektedir. Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmasının nedeni; doğal güzelliği, ticaret yolları, verimli topraklara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Geçmişten bu yana birçok etnik kimliğe ve inanca sahip olan toplumların birarada bu coğrafyada yaşam sürdürmeleri, Van’ın tarihsel yapısını ortaya koymaktadır (Oto, 2020 s.239).

Araştırmacı yazar İhsan Çölemerikli'ye göre;

“Dağlık coğrafyanın en güzel ve en verimli yörelerinden biri olan Van Gölü havzası; Neolitik devrin öncesinde insanoğlunu besleyen, barındıran beşiklerden biriydi. Mezopotamya'nın bereketli ovalarını sulayan nehirlerin kaynakları bu coğrafyanın yakınındaydı. Mağara, ağaç kavukları, bitki ve av hayvanları bakımından eşsiz bir zenginliğe sahipti. Bu zenginlikler yerleşik hayatın yukarı Mezopotamya düzlüklerin gerçekleşmesinde önemli rol oynamaktadır” (Van Kent Sempozyumu 2009:s.13).

Şekil 2. 1. Van, Akdamar Adası

(<https://images.app.goo.gl/yqeLnLeLVymimgz89>)

“Van, Urartulardan sonra birçok devletin kısa süreli hükümlerinin ardından sürekli değişime uğramıştır. Bu nedenle bölgedeki etnik yapının değişken olması, bölgede pek çok uygarlıkların yaşadığı ve bununla beraber etnik yapının değişmesine neden olmuştur. 20. yüzyılın başında bu bölgelerin Rus işgaline uğraması, daha sonra Van'da yaşayan Ermenilerin isyan etmesiyle beraber kent, önemli büyük değişime uğramıştır. İsyan olayları bölgede yaşamını sürdüren toplulukların yapısını temelden etkilemiştir” (Deniz 2009 s. 447).

“Van'da 1915 yıllarından önce nüfus yoğunluğu hakkında birçok kaynak farklı bilgiler vermektedir. Fakat Van'ın tamamına bakıldığında nüfus yoğunluğunun 250 binden fazla olduğunu belirten çoğu kaynağın mevcut olduğu bilinmektedir” (T.C. Van Valiliği 1 s.248).

2.3.1. Van İlinin Coğrafyası

“Türkiye’nin Doğu Anadolu Bölgesi ve Yukarı Murat-Van Bölümü’ndeki Van Gölü havzasında bulunan Van, 20.921 km² yüzölçümü ile ülkemizin 6. büyük ilidir. Dünya üzerinde 42° 40 ve 44° 30’ doğu boylamları ile 37° 43’ ve 39° 26 kuzey enlemleri arasındadır ve şehir merkezi deniz seviyesinden ortalama 1.726 m yüksekliktedir. Van ilini çevreleyen komşu illerin ve ilçelerin arasında kuzey tarafına Ağrı ve yakın ilçeleri Patnos, Doğubayazıt, Bitlis’in yukarı tarafında Adilcevaz, güneyinden Hakkari ve ilçesi Yüksekova, Şırnak, Beytüşşebap ve Van Gölü güneyinde ise Siirt’in Pervari ilçeleriyle çevrelenmiştir” (Çağlayan, 2019: s. 19).

Şekil 2. 2. Van ilinin coğrafi haritası

(www.wikipedia.org/wiki/Van)

“Tarih öncesi çağlardaki yaşamın izlerini; sayıları binlerle ifade edilen kaya resimlerinden öğrenmek mümkündür. Özellikle Van il topraklarının doğu ve güneydoğusundaki dağlık coğrafyada yoğunlaşan yerleşim alanları ve bu yerleşim alanlarının çevresinde bulunan mağaraların duvarlarına çizilen motifler; günümüzde de bilim çevrelerinin ilgi odağı olmuştur” (Çölemerikli 2009 s. 13).

2.4. Türk Halk Oyunları

İnsanoğlunun varoluşundan bu yana, varlığını anlamlı kılan halkların geleneksel milli dans ve oyunları olduğu görülmektedir. Birçok toplulukların yaşadığı dönemlerin zorluklarını, imkânlar doğrultusunda kültürel değerlerini yansıtan, müzikli ve ritmik bir yapıya dayalı bir form veya folklor olduğunu söyleyebiliriz. Günümüzde maalesef halk dilinde, folklorun kelime anlamı, halk oyunları olarak bilinmektedir. Fakat bu telaffuz tam anlamıyla yerinde olmayan bir kullanımdır. Folklor; halk oyunları, halk müziği, halk tiyatrosu vb. gibi terimleri içinde barındıran bir çatıdır.

Anadolu coğrafyasının her bölgesinde oyun kültürü farklı anlamlar taşımaktadır. Oyun ifadesinin altında pek çok branşlarda kullanıldığı gibi; spor oyunları satranç oyunları, iskambil oyunları, çocuk oyunları, eğlence oyunları gibi halk oyunlarının da bu manada kullanıldığı görülmektedir (Eroğlu, 2017. s. 69).

“Anadolu coğrafyasında geleneklerin asırlar boyunca yaşatılmasını sağlayan unsurların en önemlisi folklordur. Halk bilimi olarak isimlendireceğimiz folklor, bir milletin giyim-kuşam, gelenek-göreneklerine kadar halka dair bütün özellikleri içinde barındırmıştır. Bütün bunlar arasında, özellikle halk oyunları toplumun yaşayış şeklini, eğlence kültürünü ortaya koyması noktasında pek çok sembolik anlamlar taşımaktadır (Van Halk Kültürü 2, 2016. s. 335).

“THO eski çağlardan günümüze kadar gelişerek ve yayılarak gelmektedir. Bu nedenle halk oyunlarında farklı formlar meydana gelmiştir. Birçok farklı form ve türlerin incelenmesi, tasnif edilmesi zor olmaktadır. Günümüzde THO’nın sınıflandırılması çeşitli düşüncelerinde ortaya koymaktadır. Türk halk oyunlarının sınıflandırması şöyle yapabiliriz; halaylar, bar, horon, teke yöresi oyunları (zeybek, bengi, mengi, güvende), hora ve karşılama oyunları, kaşıklı oyunlar, sema ve semahlar” (Sivrikaya, 2002. s. 7).

“Türk halk oyunlarının ortaya çıkmasında yaşanan coğrafyanın kültürel yapısını, ikliminin inançlarının büyük etkisi olduğu görülmektedir. Özellikle Anadolu kültüründe sık görülen su, toprak, dağ gibi doğa özelliklerin yanı sıra kurt, kartal, güvercin, keçi vb. gibi hayvan taklitleri Türk halk oyunlarının ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır” (Eroğlu 1994. s. 32).

2.4.1. Van Yöresi Halk Oyunları ve Türleri

Van yöresi, halk oyunları bakımından geniş bir coğrafi alana sahip olduğu bilinmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi'nin farklı oyun ve kıyafetleriyle zenginlik gösteren yöresi olduğu görülmektedir. Günümüzde oynanan oyun sayısının otuzdan fazla olduğu, adları bilinen oyunların sayısının ise 120 civarında olduğu, yapılan araştırmalar sonucunda bilinmektedir. Yörede temel oyun türü halaydır. Halaylar, yörede govend ya da govenk isimleriyle telaffuz edilmektedir. Bölgede farklı kültürlerin etkileşimi, çok yönlü insanlarıyla yöre folkloru önem ve özellik taşımaktadır.

Şekil 2. 3. Halk Oyunları Yarışması

Van bölgesinde oynanan Halk oyunları kuzey ve güney olarak iki farklı karakteristik özellik göstermektedir. Kuzeyde Ağrı, Erzurum civarında görülen figürlerinde, güneyde ise Hakkâri, Şırnak, Bitlis, Siirt (Botan Bölgesi) bölgelerinin oyun ve kıyafetlerinde benzerlikler görülmektedir. Birçok oyunun kendine özgü bir hikâyesi bulunmaktadır. Yörede oyunlar genellikle karma oynanmakla birlikte, kadın ve erkeklerin ayrı oynadıkları da oluyor.

Türkiye Halk Oyunları Federasyonu ulusal hakemi Şaban Avcıoğlu, Van halk oyunları kültürü ile yapılan görüşmede şunları açıklamıştır:

“Van iline genel olarak bakıldığında, Serhat ve Botan bölgeleri olarak ikiye ayrıldığını görmekteyiz. Kuzey Serhat Bölgesi, Erciş, Muradiye, Çaldıran gibi ilçeleri ve Güney Serhat Bölgesi de Gürpınar, Başkale, Çatak gibi ilçeleri içinde barındırmaktadır. Güney kısmında yer alan bölgenin aslında Botan bölgesinin etkisi

altında kalmıştır. Güney bölgesindeki ilçelerde bulunan aşiretlerin Hakkâri ili bağlantısı bulunduğundan oyunlarda benzerlikler görülmektedir. Bazı oyunlarda Gürpınar, Çatak, Başkale gibi ilçelerde oyunlar sola doğru giderken, merkez ve Kuzey bölgesi sağa gitmektedir. Bununla birlikte Van ili genelinde bölgenin kendi kültürü hâkimdir.

Erkeklerin oynadığı genellikle çalışma alanı figürleri ve ruh halini yansıtan oyunlar tarla, bahçe, hayvanlarla ilgili oyunlardır ve işlerin zahmetli yanını göstererek oynanır. Kırsal kesimlerde yaşamlarını sürdüren insanlar, yaptığı işlerin zahmetli yanını sergileyen figürlerin yanında demeli-çevirmeli türküler söyleyerek doğa varlıkları veya olaylarının taklitlerini oyuna yansıtmışlardır. Burada erkeğin yaptığı iş adım cümlesine dökülerek, müzik eşliğinde sergilenir. Kadın ve erkek oyunlarının en belirgin özellikleri, sekmelerin ve yaylaların olmasıdır. Bununla birlikte ellerin ve kolların belden kavrayarak, elleri serçe parmaktan tutarak, elleri kelepçe şeklinde omuzdan tutarak oynanan oyunlardır. Kadınlar kendi içlerinde oynadıkları gibi erkeklerle birlikte karma şekilde oynanan oyunlarda bulunmaktadır.

Şekil 2. 4. Şerane Oyunu (Halk Oyunları Yarışması)

Van, aşiretlerin harmanlandığı bir şehirdir. Kültürün siyasi sınırı yoktur, bölgesel olarak bakılmamalı kaldı ki sözünü ettiğimiz oyunlar ve ezgiler hem bölgede hem de Van ilinde ve ilçelerinde oynanan oyunlardır. Bu oyunları oynayan ve ezgilerini seslendiren kişiler de bölgenin kendi halkıdır. Siyasi sınırlar ile sınırlandırılmaz kültür, ancak kaçınılmaz olarak etkileşim içinde olup komşu il ve ilçelerden etkileşim sürekliliği yaşanır. Bu durum da bölgenin zengin bir kültür yapısına sahip olduğunun göstergesidir.”

2.4.1.1. Kadın Oyunları

Anadolu'nun birçok bölgesinde olduğu gibi Van yöresinde de sadece kadınların icra ettiği oyunları görmek mümkündür. Kadın oyunlarında hareketler çok sert olmamakla birlikte, ayaklar yukarı şekilde fazla kaldırılmamaktadır. Van'da kadın kıyafetleri, eteklerin geniş, belden kemer ya da kuşaklarla büzgülü uzun giysiler olduğu ve bu kıyafetler “kiras-fistan” ismiyle bilinmektedir. Başlarına “kofi” denilen püsküllü başlık koydukları görülmektedir.

Şekil 2. 5. Kadınların Kafasına Taktıkları Kofi

Şekil 2. 6. Van Yöresi Kadın Halk Oyunu Kıyafeti

Kadın oyunlarında genelde serçe parmaklar tutulur ya da oynarken ellerin belde olduğu görülmektedir. Düğünlerde demeli-çevirmeli sözlü eserlerle birlikte, zılgıtların ön planda olduğu zengin bir yöre kültürünü yansıttığı bilinmektedir. Kadın oyunlarına örnek verilirse; Teşıroke (Teşi), Gule, Meymoke, Masa Üstünde Testi.

Şekil 2. 7. Teşi İle Yünü İpe Çeviren Kadın

2.4.1.2. Erkek Oyunları

Van yöresinde ağırlıklı olarak oynanan erkek oyunları bulunmaktadır. Bölgenin, çevresel etkileşiminden kaynaklı erkek oyunlarında ve kıyafetlerinde birçok farklılık görülmektedir. Oyunlarda genellikle doğayla mücadele, sevinç, hayvan taklitleri, çalışmanın zahmetli yanları ve aşiret kavgalarının ruh halini yansıtmaktadır.

Şekil 2. 8. Erkek Oyunu Yarışması

Şekil 2. 9. Erkek kıyafeti Çuha

Yörede erkek kıyafeti, genele bakıldığında kendisine has farklılık göstermektedir. Kıyafetler bölgeden bölgeye değişiklik göstermektedir. Van'ın kuzey tarafında Erciş, Muradiye ve Van merkezin bir bölümü çuhadan yapılmış giysiler kullanıldığı görülmüştür. İç gömlek üzerine yelek ve bellerine kuşak bağlayıp, alt kısma ise şalvar giymektedirler.

Şekil 2. 10. Erkek Oyunu

Güney bölgesine bakacak olursak Gürpınar, Çatak, Bahçesaray, Başkale ve Van merkezin bir bölümünde “şal-şepik” kıyafetlerin daha ön planda olduğu görülmektedir. Gömleğin üstüne şepik giyilir, altına şal ve şalın alt kısmına derpi giyilmektedir. Erkek oyunlarında gösteriş ön plandadır. Eller ve kollar birbirine kenetlenerek oynanan oyun sayısının fazla olduğu görülmektedir. Erkek oyunlarına örnek verilirse; Herzane, Palanço, Şirvan.

Şekil 2. 11. Erkek Kıyafeti Şel-Şepik

2.4.1.3. Karma Oyunlar

Yörenin pek çok yerinde oyunlar karma olarak oynanmaktadır. Kadın ve erkekli oynanan bu oyunlar, bölgenin aile ve akraba bütünlüğünü taşımaktadır. Karma oyunlar, yörenin renkli oyun tarzını oluşturmakla birlikte akraba bağlarının güçlü oluşunu göstermektedir. Yaşanılmış hikâyelerin aşk, doğa taklidi, sevinç, hüznün, aşiret kavgalarını sergilemektedir.

Şekil 2. 12. Erkek Kadın Kıyafetleri

Bölgede yaşayan aşiretlerin, yaşanmışlıkları, tarihi olayları canlı tutma alegorisi içerisinde belli başlı ezgileri ve oyunları bulunmaktadır. Örneğin, “Temu Tem”, “Şakir Ağa”, “Başkale Halayı (Gelye Başkale)”, “Nifo”, “Daru Depin”, “Viro Bar (Rubar)” gibi sayamadığımız kadar birçok oyun ve bu oyunların kendine has olan ezgileri bulunmaktadır. Her aşiretin kendi topluluğunun benimsediği ve bununla beraber mutlaka kendilerine ait özellikler taşıyan oyun ve ezgilerini ön plana taşımışlardır.

2.5. Van Halk Müziğinin Etkileşim Sahası

“Van, tarih boyunca hep göç yolları üzerinde olmuş bir kenttir. Halen de gerek komşu il ve ilçelerden gerekse komşu ülkelerden göç almakta, kent nüfusunu da batı illerine göç vermektedir. Bu nedenle de birçok kültürel damarın etkisi altında kalmıştır. Bunun yanında 1915’lerde yaşanan tehcir/zorunlu göç olayları ile tarihi bağlarının kopmasına ve kentin hafızasının değişim göstermesine neden olmuştur. Bu özelliklerden dolayı Van kültürü bir yandan Azerbaycan’dan uzayan, Kars, Ağrı, Van, Bitlis, Diyarbakır, Kerkük’ü içine alan Azeri-Türkmen kültürü, diğer yandan Van, Ağrı-Erzurum-Erzincan-Malatya’yı içine alan Anadolu Türkmen kültürü etkisinde şekillenen bir kültürdür. Bu iki ana damar yanında Aşıklık geleneğinin yoğun olduğu İran Azeri’lerinin seyahatleri ile aşıklık geleneğinde önemli isimler yetiştirmiştir. Ayrıca Hakkâri-Kuzey Irak düzlemindeki Kürt müziği etkisinin de Van’ın bazı ilçelerinin türkü yapısını etkilediği görülmektedir” (Oto, 2013: s. 15).

Cumhuriyet döneminden önce Van, Ermeni topluluğun çoğunlukla yaşadığı bölge olarak bilinmektedir. Yörenin, halk müziği yapısında Ermeni etkisi olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir. Bunun nedeni ise somut verilerin çok az olmasından kaynaklanmaktadır.

Van’da tam anlamıyla halk müziği olarak ilk derleme 1950 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı’nın Muzaffer Sarısözen ve Halil Bedi Yönetken öncülüğünde gerçekleşmiştir. Bu derleme sonucunda Van’da 83 türkü derlenmiştir. TRT’de bulunan bu derlemelerin kayıtlarına bakıldığında 110’dan fazla eserin derlendiği ama çoğu eserin notaya alınmadığı görülmüştür. Notaya alınmayan bu türküler 2011 yılında M. Murat Oto tarafından notaya aktarılmıştır (Oto ve ark. 2016: s. 254).

Kültürel etkileşim Anadolu’nun birçok yerinde görüldüğü gibi Van yöresinde de bu farklılığı görmek mümkündür. Van müzik kültürünü iki sınıfa ayırmak gerekirse; Kuzey Serhat ve Güney Serhat bölgesi olarak vurgu yapmamız gerekmektedir. Kuzey Serhat bölgesi içinde yer alan Erciş, Muradiye, Çaldıran, Özalp ve Tuşba gibi ilçelerin olduğu bilinmektedir. Kuzey Serhat bölgesinin müzik kültürü, çevresinde bulunan Ağrı, Erzurum, Kars, Ermenistan ve Azerbaycan gibi komşularından etkilenmiş olduğu yakılan türküler, âşıklık geleneği, oyun havaları, “Dengbejlik” gibi pek çok özelliğinin benzerlik gösterdiği görülmektedir. Âşıklık ve ozanlık geleneğinin fazla olduğu Kars, Erzurum dolaylarındaki ezgisel yapının Erciş

ilçesi ve çevresinde benzerlik göstermesi, oyun havalarındaki hareketli ritmik yapısı, halayların sağa doğru ilerlemesi gibi benzerlikler görülmektedir. Çok yönlü ritmik yapısı olmasına karşın, seslerin birbirine yakın olması, ezgi genelinde genişlemenin pek olmaması gibi farklılıklar görülmektedir. Türkülerin geneline bakıldığında, 6 ve 12 zamanlı eserlerin fazla olduğu ve ses aralıklarının birbirine yakın olması fark edilmektedir. Bunun yanı sıra Denbejlilik geleneğinin içinde yer alan bu bölge, geçmişten günümüze kadar pek çok Dengbejleri içinde barındırmıştır. Yaşanmış gerçek hikâyeleri zengin bir dil ve üslupla ifade etmektedirler. Bu insanların yöre halkı tarafında tanınan, benimsenen ve toplantıların, ev meclislerinin önemli bireyleri olduğu bilinmektedir. Dengbejin yani sanatçının icrasını gerçekleştirdiği eserlerin, melodisinin olduğu ancak hepsinde olmamakla beraber genelinde, ezgisel yapının kısır olmasının nedeni Dengbejlerin söylemlerindeki kelimelerin hızlı ve arka arkaya gelmesinden kaynaklanmaktadır.

Güney Serhat bölgesini ele aldığımızda ise kuzey tarafına benzerliği kadar farklı yönlerini görmek de mümkündür. Güney tarafında yer alan ilçeler; Çatak, Gevaş, Edremit, Gürpınar, Başkale ve İpekyolu'nun belli bir kısmında bu farklılığı belirtmemiz doğru olacaktır. Bu ilçelerin ve merkezin belli kesimleri dahil olmak üzere etkileşim içinde bulunduğu bölge Botan bölgesidir. Hakkâri, Şırnak, Beytüşşebap, Siirt, Kuzey Irak bölümünü içinde barındırmaktadır. Bu bölgede uzun yıllar bir arada yaşayan büyük aşiret toplulukları bulunmaktadır. Söylenebilir ki, bu bölgelerde hemen hemen her aşiretin kendine özgü oyunu ve ezgileri bulunmaktadır.

Van ilinin tamamına bakıldığında, özellikle güney bölgelerinin oyunları ve ezgisel yapısı kuzey tarafıyla pek benzerlik gösterdiğini söyleyemeyiz. Bu durumun nedeni, köklü bir tarihi olan Van'ın farklı kültürlerdeki halklara ev sahipliği yapmasıdır. Göç alıp vermesinden dolayı Van ilinin zengin bir kültürel yapısı bulunmaktadır. Bölgenin yaşam şekli, kıyafetleri, oyun ve müzik özellikleri merkezin kuzey kesimine göre farklılıklar göstermektedir. Oynanan halk oyunlarında halayın sol tarafa gitmesi, melodilerin daha geniş ses sahası içinde olması, ritmik yapının değişimler göstermesi gibi pek çok özellikler sıralayabiliriz. Melodik yapının bu bölgelerde biraz daha geniş olduğu görülmüştür. Bunun nedeni, Botan bölgesinde yaygın olarak bilinen Payizok, Şeşbendi, Lavje, Heyranok gibi formların icrası, yöre ezgilerinde etkisini hissettirdiği bilinmektedir. Bu formların icrasında gergin bir ses kullanımı, büyük ve atlamalı aralıkların kullanıldığı ezgisel yapının özelliğiyle,

genelde karar sesiyle esere giriş yapılır bazen de tiz seslerden başlamaktadır. Ritimli ve ritimsiz eserlerin söyleme biçimi yörenin ağız özelliğini de ortaya koymaktadır. Dengbejlik (Aşık-Halk Ozanı), Stranbej (türkücü) geleneği bu bölgede oldukça fazla olması, söylemdeki kullanılan tavır özelliklerin ezgilere aktarıldığı görülmüştür. Ritmik yapısı olarak 10 zamanlı eserlerin çok fazla olması, bununla beraber 2, 4, 5, 6 zamanlı ritim kalıplarının zenginliği görülmektedir. 10 zamanlı eserlerin genel olarak ritmik yapısını ele aldığımızda, pek çok varyantlarını görmek mümkündür. Özellikle güney kesimlerinde 10 zamanlı vuruş şekilleri 3+2+2+3 veya 2+3+3+2 olarak icra edilir. 10 zamanlı eserlerin Van'ın genelinde farklı varyantlarda icra edildiği incelenmiştir. Bu farklılık yörede özellikle davul zurna icracılarının çalım şekillerine de yansımıştır. Botan bölgesindeki davul icracısının çalım tekniğini, kuzey serhat bölgesindeki davul icracısının, bu çalım tekniğini tam anlamıyla taklit edememesi dikkat çekmektedir.

Bütün bu özellikleri ele aldığımızda komşu il ve ilçelerden göç alan bölge, kültürel yapısının bir parçası olan melodik yapısını da taşımıştır. Yörede kullanılan makamsal yapının da zenginlik göstermesi ve bununla beraber çok fazla kullanılan makamlar Uşşak, Hüseyini, Karcıgar, Hicaz, Çargah dizilerinin fazla kullanıldığı görülmektedir. Bazı eserlerin sözleri aynı, melodik veya makamsal yapılarının farklı olması dikkat çekmektedir. Yani Uşşak dizisiyle söylenen bir eserin Hicaz dizisi içinde icra edildiği, söz ve gidişatını değiştirmeden sadece makamını değiştirerek icra edilen eserlerde olduğu bilinmektedir.

“Gerek kullanılan sazlar gerek ezgiler ve yaşam tarzlarının aynı olması, Van yöresindeki Kürt müziği geleneğinin diğer kültürel unsurlarla kullanılan dil dışında hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Bu kültürel etkileşimin bin yıldır bir arada yaşayan Türk, Kürt ve diğer toplumların Anadolu'nun her yerinde, kültürlerini ortak yaşadıklarının göstergesidir. Kürt müziği kültürüyle ilgili Muzaffer Sarısözen 1950 yılında gerçekleştiren konservatuvar derlemesi, TRT'nin 1967 yılında gerçekleştirdiği 1. Folklor Derlemesi kayıtlarında Kürt müziğiyle ilgili çalışmalarına yer vermektedir” (Oto 2020 s.253).

2.6. Van Yöresinde Kullanılan algılar

Çalgılar, halk müziğini önemli kılan ve bu müziğin en büyük yapı taşlarından biri olarak bilinmektedir. Genel olarak düşünöldüğünde, tarihsel geçmişleri tam anlamıyla bilinmese de, yapı özelliğinde pek değışiklik göstermese de akort düzenleri günümüzde daha gelişmiş durumdadır. Halk algıları uzun yıllar sonra bir araya gelmişlerdir.

Van yöresinde kullanılan sazlara değinmek gerekirse, Anadolu'nun her bölgesinde yaygın olarak bilinen davul ve zurna sazlarıdır. Ses desibeli bakımından güçlü olan bu iki saz, meydan sazı olarak açık havada kullanılmaktadır. Birçok yörede olduğu gibi bu iki sazın icrası genellikle oyun havalarına eşlik eder. Davul ve zurnanın yanı sıra yörede bağlama, kaval, mey, tef, ud, bendir, erbane gibi pek çok enstrüman kullanılmaktadır.

3.YÖNTEM

Bu araştırma görüşme, gözlem ve doküman niteliğinde olan bir çalışmadır. Bu çalışmanın yürütülmesinde görüşme tekniği, doküman incelemesi kullanılmıştır.

Araştırmada, Van yöresinde oynanan halk oyunlarına eşlik eden eserler hakkındaki verilere literatür taraması ile ulaşıp, araştırmanın genel bilgiler bölümü oluşturulmuştur. Halk müziği ile ilgili bilgiler verildikten sonra, Van ilinin tarihsel geçmişi ve coğrafi yapısı hakkında bilgiler aktarılmıştır. Yöreye ilgili bilgiler için kaynak tarama ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Konu ile ilgili kitap, dergi, makale, tez, bildiri, gibi bilimsel çalışmalara ulaşılmıştır.

Bu aşamada Van yöresinde çalınan bu eserlerin birçoğunun notaya aktarımı yapılmıştır. Daha önce notaya alınan eserler çalışmanın içinde yer aldığı kadar, notaya alınmayan eserler de notaya alınmıştır. Yıllarca yörede yaşayıp yörenin müzik kültürü içinde sazının icrasını yapmakta olan biri olarak, yöreye aşinalığım ve hakimiyetimden dolayı birçok eserin alan araştırması ve görüşme tekniği kullanarak söyleşi yapılmıştır.

Araştırmanın son bölümünde yörede oynanan oyunlara ait olan ezgilerin her biri için makam, usûl ve tür analizi yapılmıştır. Van yöresinde icra edilen bu eserler için yapılan makam (dizi) incelemesi; güçlüsü, karar perdesi, yedeni, seyri, donanımı, dizisi gibi yan başlıklar halinde incelenmiştir.

Yörede icra edilen eserlerin usûl ve tür incelemesi; birim, zaman, usûl türü, nota süreleri, usûl vuruş şekli gibi yan başlıklar halinde incelenmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde daha önce derleme çalışmaları yapılan TRT repertuvarında bulunan ve daha önce derleme, notasyon çalışması yapılmamış 22 eserin makam, usûl ve tür incelenmesine yer verilmiştir.

4.1. “TEŞİROKE” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

DERLEYEN
HALİT KAHRAMAN

KAYNAK KİŞİ
HALİT KAHRAMAN

TEŞİROKE (TEŞİ)

SÜRE ♩. = 110

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

YÖRE
VAN

DERLEYEN
HALİT KAHRAMAN

KAYNAK KİŞİ
HALİT KAHRAMAN

TEŞİROKE 2 (TEŞİ)

Süre ♩. = 110

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Teşiroke

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Halit Kahraman

Derleyen: Halit Kahraman

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Mi (Hüseyni)

Dizisi: Eserin notası üzerinde ses değiştirici işaret bulunmamaktadır.

Donanımı: Eserin dizeği üzerinde si bemol 2 ve fa diyez iki ses değiştirici işaretleri bulunmaktadır.

Yedeni: Yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi: Ezgi yedi ses içerisindedir. Eserde genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin inici çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de HÜSEYİNİ MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser A+B şeklinde toplam iki cümleden meydana gelmiştir. A cümlesinde re (neva) sesi ile başlayan eser, sol (gerdaniye) perdesiyle seyrine devam ettikten sonra mı (hüseyni) güçlü sesini belirterek re (neva) perdesinde asma kalış yapmıştır. B cümlesinde do (çargah) ile esere devam eden seyir, mi (hüseyni) güçlüsünü belirterek la (dügâh) perdesinde tam karar yapmaktadır. Eserin ikinci güçlüsü re (neva) perdesi olduğu görülmektedir.

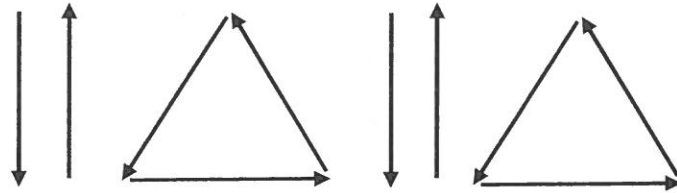
Yapılan makam analiz doğrultusunda, tespit edilen bu eser Türk Halk Müziğine göre, Hüseyini Makamı (dizisi) ismi ile adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

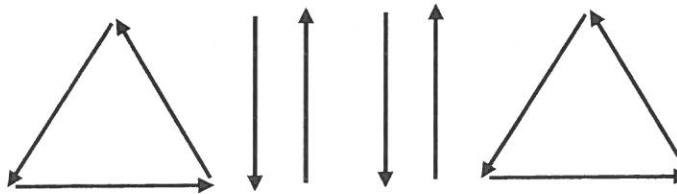
Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü 10 zamanlı usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 10 zamanlı usûl ve 8'lik birim ile gösterilmiştir. Eser, yörede mahalli sanatçılar tarafında $5/8$ 'lik olarak bilinmektedir. Yörede mahalli ve alaylı müzisyenler tarafından icra edildiği için $5/8$ ritim kalıbıyla adlandırılır. Yörede bu eser icra edilirken çoğu zaman alışık olduğumuz 2+3 vurgularla icra edilir, bu da kulak aşinalığından kaynaklıdır. Teşiroke eserin usûlün $10/8$ 'lik olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre $10/8$ 'lik usûl, karma usûller içinde yer almaktadır. Her iki farklı Teşiroke eserimizde, usûl kalıpları kendi içinde değişimleri görülmüştür. İlk eserimizde, usûl kalıbı 2+3+2+3 olarak görülmektedir. İkinci eserimizde ise usûl kalıbımız yörede çok fazla kullanılan 3+2+2+3 usûl kalıbını vurulabilmektedir. Bunun sebebi 10 zamanlı eserlerin fazla olduğu, söyleme ve icra şekillerinin de birbirinden farklı olduğu anlaşılmıştır.

Teşiroke Usûl şekli (2+3+2+3)

Teşiroke 2 Usûl şekli (3+2+2+3)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota 1,5 vuruş değerindeki 4'lük nota, en kısa nota 1/4 değerindeki onaltılık nota görünmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde ve oyunlara eşlik eder.

4.2. “PAPURE” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

DERLEYEN
BARAN ASLAN

KAYNAK KİŞİ
ŞABAN AVCIOĞLU

PAPURE

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

SÜRE ♩ = 100

29

Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre Uşşak makamı (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 2 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 2 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 2/4 olduğu görülmektedir

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 2 zamanlı olan bu eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Papure usûl şekli 2/4

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun 1 vuruş değerinde 4'lük, en kısa nota süresi 1/8 vuruş değerindeki 32'lik nota ve 8'lik değerinde es (sus) işareti kullanıldığı görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.3. “KANİLKE” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRESİ
VAN/MURADIYE

DERLEYEN
BARAN ASLAN

KAYNAK KİŞİ
ABDULHAMİT ÇAKAN

KANİLKE

NOTAYA ALAN
BARAN ASLAN

♩ = 100

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı : Kanilke

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Abdulhamit Çakan

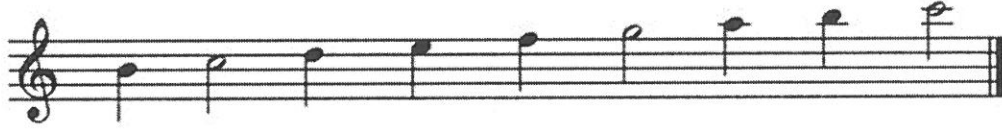
Derleyen: Baran Aslan

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : Do (Çargah)

Güçlüsü: Mi (Hüseyni)

Dizisi: Eserin notası üzerinde ses değiştirici işaret bulunmamaktadır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanımda si bemol 2 ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni: Eserde Si bemol 2 perdesi yeden olarak kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eser altı ses içerisindedir. Karar sesi do (çargah) perdesinden sol (rast) perdesine inilerek, pes taraftan genişleme yapıldığı görülmektedir.

Seyri: İncelenen eserde seyrin inici çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM'de ÇARGAH MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B şeklinde iki cümleden ve üç motiften meydana gelmiştir. A cümlesinin ilk motifinde sol (rast) sesiyle başlayarak do (çargah) perdesiyle devam ettikten sonra re (neva) sesini güçlüsü olarak kullanıp, yedeni olan si (buselik) perdesinde kısa bir kalış yapmıştır. İkinci motifinde ilk motifte olduğu gibi seyri

devam ettirdikten sonra üçüncü motifinde mi (hüseyini) perdesine kısa bir geçişin ardından do (çargah) perdesinde tam karar yapmıştır.

Yapılan makamsal analiz doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre ÇARGAH MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 2 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 2 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 2/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 2 zamanlı olan bu eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Kanilke usûl şekli 2/4

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun 1/2 değerinde 8'lik, en kısa nota süresi 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.4. “HERZANE” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

DERLEYEN

KAYNAK KİŞİ
YÖRE EKİBİ

HERZANE

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

♩ = 140

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Herzane

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Yöre Ekibi

Derleyen:

A. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Mi (Hüseyni)

Dizisi: Eserin üzerinde la diyez ve fa diyez ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Segah makamı dizisi

Hüseyini makam dizisi

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanımda si bemol 2 ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni: Eserde yeden olarak la diyez ve sol perdeleri kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eserde sekiz ses içerisinde. Genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı inici özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de SEGAH MAKAMI ve HÜSEYNİ MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B+C+D şeklinde toplam dört cümleden meydana gelmiştir. A cümlesinin ilk motifi si (segâh) perdesiyle seyre başlayarak yakın seslerle devam eden ezgi motifin sonunda la diyez (kürdi) perdesini yedeni olarak kullanıp tam karar yapmıştır. A cümlesinin ikinci motifiyle ilk motifi aynı seslerden oluşmuştur. B cümlesinin ilk motifinde si (segâh) sesiyle re (neva) perdesine çıkıcı bir şekilde seyrine devam ettikten sonra mı (hüseyni) perdesine vurgu yaparak si (segâh) perdesinde karar yapmıştır. B cümlesinin ikinci motifiyle ilk motif aynı seslerden oluşmuştur. Üçüncü dizek A cümlesinin tekrarıdır.

Eserin bir diğer cümlesi olan C cümlesi A+B cümlelerinden bağımsız şekilde mi (hüseyni) perdesine geçki yaparak seyre yukarıdan devam ederek la (dügâh) ve mi (hüseyni) perdesiyle Hüseyini beşlisini göstererek sol (gerdaniye) sesine vurgu yaptıktan sonra seyrine devam ederken mi (hüseyni) perdesinde asma kalış yapmıştır. D cümlesinin ilk motifinde re (neva) sesleri çevresinde gezintisini sürdürerek inici bir şekilde sol (rast) perdesinde yedeni kullanarak la (dügâh) sesinde tam karar yapmıştır.

Yapılan analiz doğrultusunda tespit edilen bu eser; A+B cümlelerini ele aldığımızda SEGAH MAKAMI (dizisi) kullanılmış, C+D cümlelerinde ise makamsal geçki yaparak HÜSEYNİ MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 2 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 2 zamanlı usûl, 4’lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 2/4 olduğu görülmektedir

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 2 zamanlı olan bu eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Herzane 2/4 vuruş şekli

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun 1/2 değerinde 8'lik, en kısa nota süresi 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.5. "TOYUCULAR" adlı eserin notası ve incelenmesi

M. Murat OTO

Yöresi:
Van

Kaynak Kişi:
Saadettin KAVAL

Süresi:

TOYUCULAR

SAYFA - I

Derleyen:
Muammer SUN
Cenan AKIN

Derleme Tarihi:
1967

Notaya Alan:
M. Murat OTO

Şiir

Toy cu lar yar can Ko lun da mer can

Ben sa na hay ran Uy am man am man

Ben gi de rem Ves ta na Ya rım i çin fis ta na

Ya re fis tan ya kı şır Ah bir giy se üs tü ne

Toy cu lar yar can Ko lun da mer can

Ben sa na hay ran Uy am man am man

VAN TÜRKÜLERİ

242

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Toycular

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Saadettin Kaval

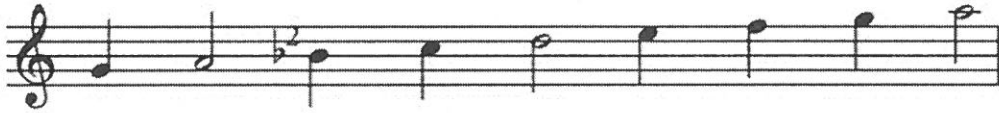
Derleyen: Muammer Sun – Cenan Akın

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (neva)

Dizisi: Türkü içerisinde ses değiştirici olarak fa diyez işareti kullanılmıştır.

Donanımı: Türkü notası üzerinde donanımda si bemol 2 ses değiştirici işareti kullanılmıştır.

Yedeni: Yeden olarak sol (rast) perdesi kullanılmıştır.

Genişlemesi: Türküde genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin inici çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de UŞŞAK MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B şeklinde iki cümle ve her cümle iki motiften meydana gelmiştir. A cümlesi fa diyez (ırak) perdesinin alt kısmında bir genişleme yaparak yeden sol (rast) üzerinde la (dügâh) sesiyle re (neva) Uşşak dörtlüsüne çıkmıştır. İkinci motif ile mi (hüseyni) vurgusuna kısa bir kalış yaptıktan sonra ilk motifin inici seyri ile tam karar yapmıştır.

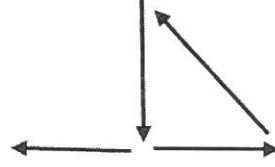
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre UŞŞAK MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin, GTHM nazariyatına göre usûlü, 4 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 4 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 4/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 4 zamanlı olan bu eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Toyçular 4/4 usûl şekli

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota, 1 vuruş değerindeki 4'lük nota en kısa nota süresi ise 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir. Eserde 1/2 vuruş değerindeki 8'lik nota da kullanılmıştır. Eserin geneline bakıldığında ise 1/2 vuruşluk 8'lik es (sus) kullanıldığı görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.6. “VİRO BARI (RUBAR)” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

KAYNAK KİŞİ
YÖRE EKİBİ

VİRO BARI (RUBAR)

DERLEYEN
BARAN ASLAN

NOTAYA ALAN
BARAN ASLAN

SÜRE ♩ = 80

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Viro Barı (Rubar)

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Yöre Ekibi

Derleyen: Baran Aslan

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (Neva)

Dizisi: Eser içerisinde fa diyez ses değiştirme işareti kullanılmıştır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanım si bemol ve do diyez ses değiştirici işaretleri kullanılmıştır.

Yedeni: Eserde sol (rast) perdesi yeden olarak kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eserde aşağı doğru genişleme olmuştur.

Seyri: İncelenen eserde seyrin inici çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de HİCAZ HÜMAYUN MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B şeklinde iki cümle, her cümle ise iki motiften meydana gelmiştir. A cümlesinin ilk motifi mi (hüseyni) perdesiyle seyre başlayarak re (neva) perdesinin olduğu civarda gezintisini sürdürdükten sonra si bemol (kürdi) perdesinde kısa bir kalış yapmıştır. İkinci motif, la (dügâh) perdesiyle başlayarak hicaz aralığını hissettirdikten sonra si (kürdi) sesinin çevresinde dolanarak sol (rast) yedeniyle hicazlı yarım karar yapmıştır. B cümlesinin ilk motifi fa diyez (ırak) perdesiyle devam eden seyir, çıkıcı şekilde hicaz aralığı gösterdikten sonra mı (hüseyni) perdesinde vurgu yapıp si (kürdi) perdesinde asma kalış yaptıktan sonra la (dügâh)

perdesiyle seyrine devam etmekte olan ezgi, la (dügâh) perdesinde hicazlı tam karar yapmıştır.

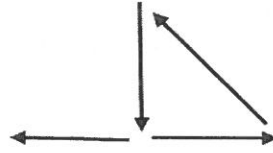
Yapılan analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser Türk Halk Müziğine göre HİCAZ MAKAMI ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin, GTHM nazariyatına göre usûlü, 4 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 4 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 4/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 4 zamanlı olan bu eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Viro barı usûl şekli 4/4

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota, noktalı 1 vuruş değerindeki 4'lük nota en kısa nota süresi ise 1/8 vuruş değerindeki 32'lik nota olarak görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.7. “LAÇI” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRESİ
VAN/MURADIYE

KAYNAK KİŞİ
MAHİR ÖZÜNVER

DERLEYEN
ABDULHAMİT ÇAKAN

LAÇI

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

♩ = 100

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Laçi

Yöresi: Van/ Muradiye

Kaynak kişi: Mahir Özünver

Derleyen: Abdulhamit ÇAKAN

A. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : Do (Çargah)

Güçlüsü: Mi (Hüseyni)

Dizisi: Eser içerisinde ses değiştirici işaret kullanılmamıştır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanıma ses değiştirici işaretler kullanılmamıştır.

Yedeni: Yeden olarak si (segâh) perdesi kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eserde genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin inici çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de ÇARGAH MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser A şeklinde bir cümle ve iki motiften meydana gelmiştir. Cümlenin ilk motifinde do (çargah) perdesiyle başlayarak re (neva) perdesinde gezindikten sonra si (buselik) yedeni olarak do (çargah) sesinde kısa bir kalış yapmaktadır. İkinci motif ise aynı birincide olduğu gibi başlayarak mı (hüseyni) vurgusunu yaptıktan sonra do (çargah) sesinde tam karar yapmıştır.

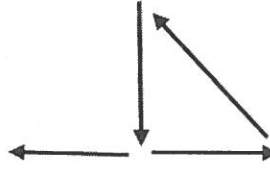
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre ÇARGAH MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin, GTHM nazariyatına göre usûlü, 4 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 4 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 4/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 4 zamanlı olan bu eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Laçi 4/4 usûl şekli

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota, 1 vuruş değerindeki 4'lük nota en kısa nota süresi ise 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.8. “AYIN ORTASINDA BİR SARI YILDIZ” adlı eserin notası ve incelenmesi

M. Murat ÖTO

Yöresi
Van / Erciş

AYIN ORTASINDA BİR SARI YILDIZ

Derleyen
Nida TÜFEKÇİ

Kaynak Kişi
Hüsamettin SUBAŞI

Derleme Tarihi

Süresi ♩ = 42

Noataya Alan
Nida TÜFEKÇİ

(Saz... ..)

A yın or ta sı da bir sa n yıl dız

Ma vi cüb be giy mi ş ar ka sı dü m düz

Sen se her ye li sin es tin yü ce den

To lu nur san pen ce re den ba ca dan

Sel vim yu hu suz dur dün ki ge ce den

O ya na na ka dar dur se her ye li

Çevirne
Ayın ortasında bir sarı yıldız
Mavi cübbe giymiş arkası dümdüz

1. Sen seher yelisin estin yüzeden
Tohumursan pencereden bacadan
Selv'im yuhusuzdur dünki geceden
Oyanana kadar dur seher yeli

2. Sen seher yelisen esersen yakın
Her sabah her seher zülfüne tohun
Selv'im yuhudaysa uyatma sakın
Sağından solundan gör seher yeli

3. Emrah der ki kurdurayım sazları
Fikrime düşende Selv'im sözleri
Karadır kaşları ala gözleri
Var sen de muradan er seher yeli

VAN TÜRKÜLERİ

20

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Ayın Ortasında Bir Sarı Yıldız

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Hüsamettin Subaşı

Derleyen: Nida Tüfekçi

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (neva)

Dizisi : Eser içerisinde fa diyez ses değiştirici işareti kullanılmıştır..

Donanımı: Eserin dizeği üzerinde si bemol 2 ve eserin genelinde fa diyez ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni: Eserde yeden olarak sol (rast) perdesi kullanılmıştır.

Genişlemesi: Türkü yedi ses içeresindedir. Genişleme olamamıştır.

Seyri: İncelenen bu türkünün seyri, yeden sol (rast) ile başlayıp re (neva) perdesine kadar çıkıp, la (dügâh) da karar yapmıştır. İnici çıkıcı bir seyri vardır. GTSM kuramında UŞŞAK MAKAMI ile uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A şeklinde toplam bir cümle iki motiften meydana gelmiştir. A cümlesinde sol (rast) yeden perdesiyle başlayarak re (neva) güçlüsünü hissettirdikten sonra tekrar sol (rast) perdesinde asma kalış yapmıştır. A cümlesinin ikinci motifinde ise, ilk motifte olduğu gibi seyri devam ettirdikten sonra la (dügâh) perdesinde tam karar yapmıştır.

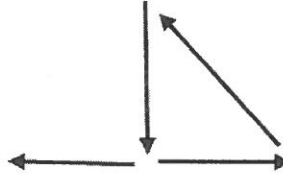
Yapılan makamsal analiz doğrultusunda tespit edilen bu eser Türk Halk Müziğine göre UŞŞAK MAKAMI (dizisi) ismi ile adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü 4 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 4 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 4/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 4 zamanlı olan bu eserin vuruş şekli aşağıdaki gibidir.

Ayın Ortasında Bir Sarı Yıldız usûl şekli 4/4

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota, 1 vuruş değerindeki 4'lük nota en kısa nota süresi ise 1/16 vuruş değerindeki 64'lük nota olarak görülmektedir. Türküde noktalı 8'lik nota 1/2 vuruş değerindeki nota kullanılmıştır

Eserin Türü: Kırık hava türünde sözlü bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.9. “MELA İSA” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

DERLEYEN

KAYNAK KİŞİ
ANONİM

MELA İSA

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

SÜRE ♩ = 90

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Mela İsa

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Anonim

Derleyen:

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı): La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (neva)

Dizisi: Eser içerisinde ses değiştirici işaret kullanılmamıştır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanımda si bemol 2 ses değiştirici işareti kullanılmıştır.

Yedeni: Yeden olarak sol (rast) perdesi kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eserde genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin inici çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM'de UŞŞAK MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser A+B şeklinde iki 4 motiften meydana gelmiştir. A cümlesinin ilk motifinde la (dügâh) karar sesiyle başlayarak re (neva) Uşşak dörtlüsünün güçlü sesini vurgulamıştır. İkinci motifte re (neva) perdesiyle devam ettikten sonra mı (hüseyni) vurgusunun ardından inici şekilde sib2 perdesinde asma kalış yapmıştır. B cümlesinin ilk motifi A cümlesinin tekrarı olduğu görülmektedir. Motifte mi (hüseyni) vurgusunu yaparak, üçüncü motifte inici şekilde seyre devam ettikten sonra sol (rast) perdesinin hemen ardından la (dügâh) sesiyle tam karar yapmıştır.

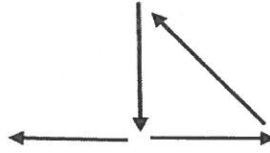
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre UŞŞAK MAKAMI (dizisi) ismi ile adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin, GTHM nazariyatına göre usûlü, 4 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 4 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 4/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 4 zamanlı olan bu eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Mela İsa usûl şekli 4/4

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota, 1 vuruş değerindeki 4'lük nota en kısa nota süresi ise 1/8 vuruş değerindeki 32'lik nota olarak görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.10. “ŞEKİR AĞA” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

DERLEYEN
BARAN ASLAN

KAYNAK KİŞİ
EBUBEKİR ERTAŞ

ŞAKİR AĞA
(ŞEKİR AĞA)

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

Süre ♩ = 100

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Şakir Ağa

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Ebubekir Ertaş

Derleyen: Baran Aslan

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (Neva)

Dizisi: Eser içerisinde ses değiştirici işaret olarak mı sesi kullanılmıştır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde si bemol 2, mi bemol ve fa diyez ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni: Eserde sol (rast) yedeni kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eser sekiz ses içerisinde. Genişleme olmamıştır

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı inici özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM de KARCIĞAR MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B+C+D şeklinde toplam dört cümleden meydana gelmiştir. Her cümle iki motiften oluşmuştur. A cümlesi re (neva) perdesiyle başlayarak mı bemol (nim hisar) sesine vurgu yaparak tekrar re (neva) perdelerine yakın seslerde gezintisini sürdürerek re (neva) güçlü perdesiyle asma kalış yapmıştır. İkinci motifinde ise ilk motife benzer hareketler yaparak re (neva) sesiyle çıkıcı şekilde fa diyez (eviç) perdesine doğru hızlı vurgusunu yaptıktan sonra tekrar sıralı olarak, inişini yaparak re (neva) perdesinde asma kalış yapmıştır. B cümlesinin ilk motifi fa diyez (eviç) perdesiyle inici şekilde güçlü olan re (neva) perdesine hareket ederek motifin sonunda asma kalış yapmıştır. B cümlesinin ikinci motifinde fa diyez (eviç) perdesiyle do (çargah) perdesi arasında tekrarlı geçişler yaptıktan sonra sol

(gerdaniye) sesine kadar çıkarak mı (nim hisar) sesiyle Karcıgar aralığını hissettirerek inici şekilde si (segâh) perdesinde kısa bir askıda kalmıştır. C cümlesinin ilk motifi, si (segâh) perdesiyle gezintiye başlayıp mı (hüseyni) perdesinde gezintisini sürdürerek sol (rast) yedenini kullanarak do (çargah) perdesinde asma karar yapmaktadır. İkinci motifi C cümlesinin ilk motifi gibi başlayarak re (neva) perdesini kullanarak ikinci motifte tam karar yapmıştır. D cümlesinin ilk motifi, C cümlesinin ilk motifiyle varyasyon göstermektedir. İlk motifte mii (hüseyni) ile gezintiye devam ederken diğer motiflerin C motifleriyle aynı olduğu görülmektedir.

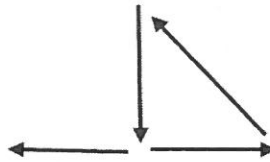
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser Türk Halk Müziğine göre, KARCIĞAR MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 4 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 4 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 4/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 4 zamanlı olan bu eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Şekir Ağa usûl şekli (4+4)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota, 1 vuruş değerindeki 4'lük nota en kısa nota süresi ise 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.11. “ŞEMAME” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
HAKKARİ

DERLEYEN
BARAN ASLAN

KAYNAK KİŞİ
MAHALLİ EKİP

ŞEMAME

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

Süre ♩ = 100

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Şemame

Yöresi: Hakkâri

Kaynak kişi: Yöre Ekibi

Derleyen: Baran Aslan

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (Neva)

Dizisi: Eser içerisinde ses değiştirici işaret kullanılmamıştır.

Donanımı: Eserin dizeği üzerinde si bemol 2 ses değiştirici işareti kullanılmıştır.

Yedeni: Eserde yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi: Eser dört ses içerisindedir. Genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı inici özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM de UŞŞAK MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B şeklinde toplam iki cümle ve iki motiften oluşmaktadır. A cümlesinde si (buselik) perdesinden çıkıcı şekilde başlayarak, re (neva) perdesinde Uşşak dörtlüsünü gösterip tekrar si (buselik) perdesinde kısa bir kalış yapmaktadır. B cümlesinin ilk motifinde, A cümlesinin tekrarı olan sesiyle başlayarak cümlenin sonunda la (dugâh) perdesinde tam karar yapmıştır.

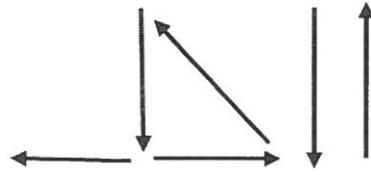
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre UŞŞAK MAKAMA (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü 6 zamanlı birleşik usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 6 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 6/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 6 zamanlı olan bu eserimiz 6/4'lük ve 6 zamanlı usûl vuruş şekillerinden A (4+2) şekli ile gösterilir. Dört ve iki ana usûllerin birleşimiyle meydana gelmektedir. Eserin ritmik özelliğinden dolayı, yörelerde 2/4 olarak bilinen bu eser sözlerini ve ezgiler süreyi dikkate aldığımızda 6/4' lük olduğu görülmüştür.

Şemame usûl şekli (4+2)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota, 1 vuruş değerindeki 4'lük nota en kısa nota süresi ise 1/4 vuruş değerindeki 16'luk nota olarak görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde sözlü bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.12. “BAŞKALE HALAYI (GELYE BAŞKALA)” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN/BAŞKALE

DERLEYEN
BARAN ASLAN

KAYNAK KİŞİ
YÖRE EKİBİ

BAŞKALE HALAYI

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

SÜRE ♩ = 110

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Başkale Halayı

Yöresi: Van/Başkale

Kaynak kişi: Yöre Ekibi

Derleyen: Baran Aslan

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (Neva)

Dizisi: Eser içerisinde ses değiştirici işaret kullanılmamıştır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanımına si bemol 2 ses değiştirici işareti kullanılmıştır.

Yedeni: Eserde yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi: Eserde genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de UŞŞAK MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A şeklinde bir cümleden meydana gelmiştir. Cümlenin la (dügâh) perdesiyle başlayarak, karar sesinin dördüncü derecesi olan re (neva) Uşşak dörtlüsüne çıkmıştır. Yakın seslerde gezinti yaptıktan sonra inici şekilde tam karar yapmıştır.

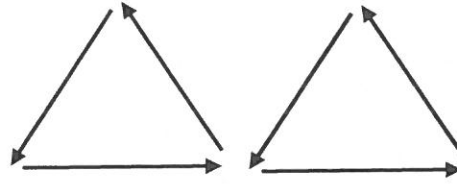
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre UŞŞAK MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 6 zamanlı birleşik usûllerden oluştuğu görülmektedir.

Birim: Eser, 6 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu eserin 6/8 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre, 6/8 birleşik usûller sınıfına girmektedir. 6 zamanlı bu usûl B (3+3) şekli ile oluştuğu görülmektedir. Eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Başkale Halayı usûl şekli B (3+3)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun noktalı 1 vuruş değerindeki 4'lük nota, en kısa nota süresi 1/2 vuruş, değerindeki 8'lik nota olarak görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.13. “ DARU DEPİN ” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN/ÇATAK

DERLEYEN
BARAN ASLAN

KAYNAKKİŞİ
ÇETİN YAZGAN

DARU DEPİN

SÜRE ♩ = 60

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

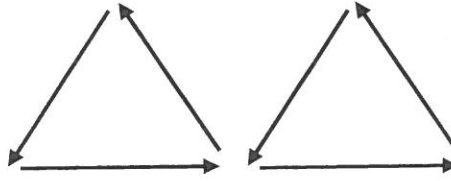
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser Türk Halk Müziğine göre, UŞŞAK MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 6 zamanlı birleşik usûllerden oluştuğu görülmektedir.

Birim: Eser, 6 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu eserin 6/8 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre, 6/8 birleşik usûller sınıfına girmektedir. 6 zamanlı bu usûl B (3+3) şekli ile oluştuğu görülmektedir. Eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Daru Depin usûl şekli 6/8 (3+3)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun 1 vuruş değerindeki 4'lük nota, en kısa nota süresi 1/4 vuruş, değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.14. “ EVARDA ” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRESİ
VAN/MURADIYE

DERLEYEN
ABDULHAMİT ÇAKAN

KAYNAK KİŞİ
MAHİR ÖZÜNVER

EVARDA

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

♩. = 100

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Evarda

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Mahir Özünver

Derleyen: Abdulhamit Çakan

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : Si (Segâh)

Güçlüsü: Re (Neva)

Dizisi: Eser içerisinde ses değiştirici işaret kullanılmamıştır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanıma ses değiştirici işaretler kullanılmamıştır.

Yedeni: Eserde yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi: Eser beş ses içerisinde, herhangi bir genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı inici özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de SEGÂH MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B şeklinde iki cümleden meydana gelmiştir. A cümlesinin ilk motifi do (çargah) perdesiyle başlayarak mı (hüseyni) perdesine kısa bir dokunuş yaptıktan sonra re (neva) sesiyle seyrini sürdürerek si (segâh) perdesinde kalış yapmıştır. İkinci motif, ilk motifin varyasyonu şeklinde devam etmektedir. B cümlesi do (çargah) ile başlayarak la (dügâh) atlamalı iniş yaptıktan sonra A cümlesinin ikinci motifinin varyasyonu ile devam ederek si (segâh) perdesinde tam karar yapmıştır.

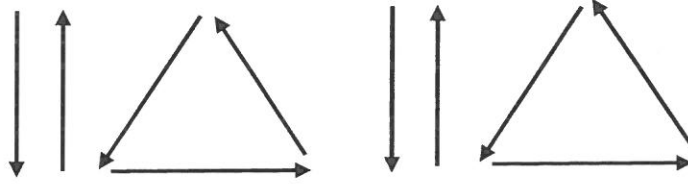
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre SEGÂH MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü 10 zamanlı usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 10 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 10/8 olduğu görülmektedir.

Usûl : GTHM nazariyatına göre 10/8'lik usûl, karma usûller içinde yer almaktadır.. Usûl kalıbı 2+3+2+3 olarak görülmektedir. GTHM nazariyatına göre; 10 zamanlı olan bu eserimizin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Evarda usûl şekli (2+3+2+3)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota noktalı 4'lük, en kısa nota süresi 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir. Eserde, 1/2 değerinde sekizlik nota da kullanılmıştır.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.15. “ NARİNE ” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

DERLEYEN
HALİT KAHRAMAN

KAYNAK KİŞİ
MAHALLİ EKİP

NARİNE

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

SÜRE ♩. = 100

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Narine

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Mahalli Ekip

Derleyen: Halit Kahraman

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı): Do (çargah)

Güçlüsü: Mi (hüseyini)

Dizisi: Eser içerisinde ses değiştirici olarak fa diyez işareti kullanılmıştır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanımda si bemol 2 ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni: Eserde si bemol 2 yeden olarak kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eser beş ses içerisinde, herhangi bir genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı inici özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de ÇARGAH MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

A+B şeklinde iki cümle ve dört motiften meydana gelmiştir. A cümlesinin il motifi re (neva) perdesinde başlayarak mı (hüseyini) vurgularını motifin sonuna kadar sürdürmektedir. İkinci motifte do (çargah) sesiyle devam eden ezgi, re (neva) seslerinin ardından si (segah) perdesini yeden olarak kullanıp do (çargah) perdesinde asma kalış yapmıştır. İkinci dizek ilk cümlelerin varyantı olarak devam etmektedir. B cümlesinin ilk ilk motifi re (neva) ile başlayarak, sol (gerdaniye) perdesine çıkarak fa diyez (evîç) sesini arza alarak kullanıp sıralı şekilde inici karakter gösterip re (neva)

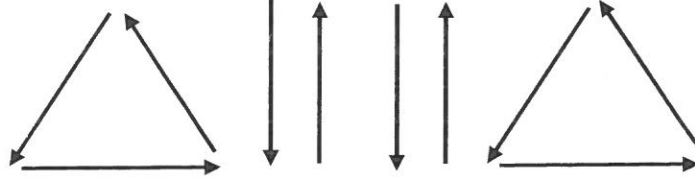
perdesinde asma kalış yaptıktan sonra ikinci motifte A cümlesinin ikici motifine benzer şekilde do (çargah) sesinde tam karar yapmıştır.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü 10 zamanlı usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 10 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 10/8 olduğu görülmektedir.

Usûl : GTHM nazariyatına göre 10/8'lik usûl, karma usûller içinde yer almaktadır.. Usûl kalıbı 3+2+3+2 olarak görülmektedir. GTHM nazariyatına göre; 10 zamanlı olan bu eserimizin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Narine usûl şekli (3+2+3+2)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota noktalı 4'lük, en kısa nota süresi 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir. Eserde, 1/2 değerinde sekizlik nota da kullanılmıştır.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.16. “ ŞERANE ” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRESİ
VAN

DERLEYEN
HALİT KAHRAMAN

KAYNAK KİŞİ

ŞERANE

Süre ♩ = 70

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

♩ = 120 HOPLATMA

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Şerane

Yöresi: Van

Kaynak kişi:

Derleyen: Halit Kahraman

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Mi (Hüseyni)

Dizisi: Eser içerisinde ses değiştirici olarak fa naturel işareti kullanılmıştır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanımda si bemol 2 ve fa diyez ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni: Yeden olarak sol (rast) perdesi kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eserde genişleme olamamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin inici çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM'de HÜSEYNİ MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir. Eserin hoplatma kısmında ise re (neva) perdesinin güçlü olduğu ve GTSM de UŞŞAK MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B+C şeklinde üç cümleden meydana gelmiştir. A cümlesi üç motiften oluşmaktadır. İlk motif fa diyez (ırak) perdesiyle çıkıcı bir şekilde seyrine başlayarak re (neva) perdesine çıktıktan sonra do (çargah) sesiyle asma kalış yapmıştır. İkinci motifte karar sesi olan la (dügâh) sesiyle mı (hüseyni) perdesine vurgu yaptıktan sonra seyrine devam ederek son motifte la (dügâh) çevresinde

gezintisini sürdürerek karar sesinde yarım kalış yapmıştır. B cümlesinin ilk motifi re (neva) ile başlayarak sol (gerdaniye) perdesine kadar çıktıktan sonra mı (hüseyni) perdesinde gezintisini sürdürmektedir. B cümlesinin ikinci motifinde do (çargah) perdesiyle mi (hüseyni) vurgularını yaparak motifin sonlarına doğru inici karakter göstererek motifin sonuna doğru karar sesinin çevresinde seyrini sürdürüp la (dügâh) sesiyle tam karar yapmıştır. Ritmik ve ezgi özelliği değişen C cümlesinin ilk motifi fa diyez (ırak) sesiyle başlayarak çıkıcı şekilde do (çargah) perdesiyle seyrine devam etmektedir. İkinci motifin içinde yapılan atlamalı seslerle la (dügah) perdesinde tam karar yapmıştır.

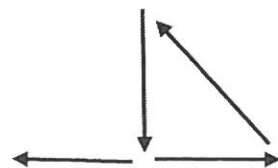
Yapılan analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre HÜSEYİNİ MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

c. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin birinci kısmı, GTHM nazariyatına göre usûlü, 4 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır. Hoplatma bölümü ise 2 zamanlı ana usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser 4 zamanlı usûl, 4'lük değeriyle gösterilmiş, daha sonra hoplatma kısmı ise 2 zamanlı usûl, 4'lük birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu eserin usûlü 4/4 başlayıp daha sonra hoplatma bölümünde 2/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre, 4/4 ana usûl ile başlayıp, 2/4 devam eden bu eser ana usûller sınıfına girmektedir. Eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Şerane usûl şekli 4/4

Şerane usûl şekli 2/4

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun 2 vuruş değerindeki 2'lik nota, en kısa nota süresi 1/4 vuruş, değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir. Eserin her iki kısmında, 1/2 vuruş değerindeki 8'lik nota da kullanılmıştır. Eserin 4/4'lük kısmında 1 vuruşluk 4'lük es (sus) kullanıldığı görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.17. “BABLEKAN ” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

DERLEYEN
BARAN ASLAN

KAYNAK KİŞİ
MAHALLİ EKİP

BABLEKAN

Süre ♩ = 120

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

♩

♩ = 130 HOPLATMA

♩

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Bablekan

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Mahalli Ekip

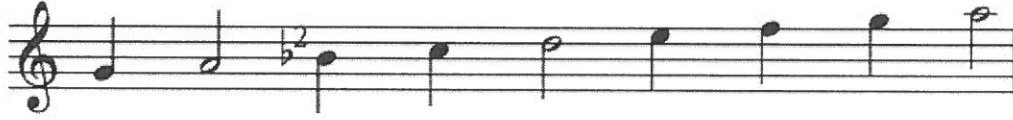
Derleyen: Baran Aslan

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (Neva)

Dizisi: Eser içerisinde ses değiştirici işaret kullanılmamıştır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanımına si bemol 2 ses değiştirici işareti kullanılmıştır.

Yedeni: Eserde yeden olarak sol (rast) perdesi kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eserde genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de UŞŞAK MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B+C şeklinde toplam üç cümle her cümlede iki motiften meydana gelmiştir. A cümlesinin ilk motifi mi (hüseyni) perdesiyle seyre başlayarak sıralı şekilde do (çargah) sesine kadar indirdikten hemen sonra aynı sesteki ikinci motifi sürdürerek, re (neva) perdesinde kısa bir asma kalış yapmıştır. B cümlesinin ilk motifinde re (neva) perdesiyle mi (hüseyni) sesine vurgu yaparak seyrine devam ettikten sonra, ikinci motifte do (çargah) çevresinde seyrini sürdürüp la (dügâh) sesiyle tam karar yapmıştır. C cümlesinde do (çargah) sesiyle, sol (rast) perdesine

yeden kullanarak re (neva) ve si (segâh) perdeleri arasında seyrine devam ettikten sonra do (çargah) perdesinde tam karar yapmıştır.

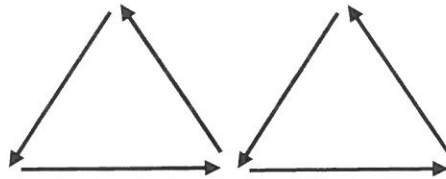
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, her ne kadarda A cümlesine hüseyini vurgusuyla başlamış olsa da ezgi re (neva) seslerinin hâkimliğiyle ön planda olduğu için UŞŞAK MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 6 zamanlı birleşik usûllerden ve 2 zamanlı ana usûllerden oluştuğu görülmektedir.

Birim: Eser, 6 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir. Hoplatma kısmı ise 2 zamanlı usûl, 4'lük değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu eserin usûlü 6/8 başlayıp daha sonra hoplatma bölümünde 2/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre, 6/8 olarak başlayan bu usûl, birleşik usûller sınıfına girmektedir. 6 zamanlı bu usûl B (3+3) şekli ile oluştuğu görülmektedir. Hoplatma kısmı ise 2/4 ile başlayıp son bulmuştur. Eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Bablekan 6/8 usûl şekli B (3+3)

Bablekan usûl şekli 2/4

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota 1 vuruşluk noktalı 4'lük, en kısa nota süresi 1/4 vuruş değerindeki 16'luk nota olarak görülmektedir. Eserde, 1/2 değerinde sekizlik nota da kullanılmıştır.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.18. “TEMU TEM” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

DERLEYEN
BARAN ASLAN

KAYNAKÇISI
KENAN ABİ

TEMU TEM

SÜRE ♩. = 120

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

♩

♩ = 125 HOPLATMA

♩

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Temu Tem

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Kenan Abi

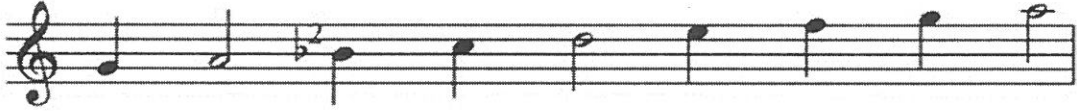
Derleyen: Baran Aslan

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (Neva)

Dizisi: Eserin notası üzerinde ses değiştirici işaret bulunmamaktadır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanımda si bemol 2 ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni: Sol (rast) perdesi yeden olarak kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eser altı ses içerisinde. Genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM'de UŞŞAK MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A şeklinde bir cümle ve iki motiften meydana gelmiştir. İlk motifte la (dügâh) karar sesiyle başlayarak çıkıcı bir seyirle re (neva) Uşşak dörtlüsünü gösterdikten sonra tekrar inici bir seyirle sol (rast) yeden perdesinde asma kalış yapmıştır. İkinci motifte la (dügâh) karar sesiyle tekrar başlayarak re (neva) perdesine çıktıktan sonra sıralı sesler kullanarak la (dügâh) perdesinde tam karar yapmıştır.

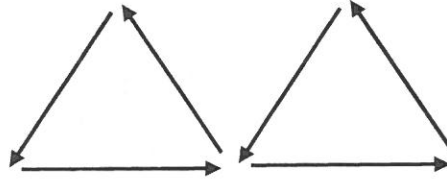
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre UŞŞAK MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 6 zamanlı birleşik usûllerden ve 2 zamanlı ana usûllerden oluştuğu görülmektedir.

Birim: Eser, 6 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir. Hoplatma kısmı ise 2 zamanlı usûl, 4'lük değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu eserin usûlü 6/8 başlayıp daha sonra hoplatma bölümünde 2/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre, 6/8 olarak başlayan bu usûl, birleşik usûller sınıfına girmektedir. 6 zamanlı bu usûl B (3+3) şekli ile oluştuğu görülmektedir. Hoplatma kısmı ise 2/4 ile başlayıp son bulmuştur. Eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Temu Tem 6/8 usûl şekli B (3+3)

Temu Tem 2/4 usûl şekli

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota 1 vuruşluk 4'lük, en kısa nota süresi 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir. Eserde, 1/2 değerinde sekizlik nota da kullanılmıştır.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.19. “ SİNCANE ” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

DERLEYEN
HALİT KAHRAMAN

KAYNAKÇISI
YÖRE EKİBİ

SİNCANE

SÜRE ♩ = 120

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

♩ = 120 HOPLATMA

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Sincane

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Yöre Ekibi

Derleyen: Halit Kahraman

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Mi (Hüseyni)

Dizisi: Eserin notası üzerinde ses değiştirici işaret bulunmamaktadır.

Donanımı : Eserin notası üzerinde donanımda si bemol 2 ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni : Eserde yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi : Eser beş ses içerisindedir. Genişleme olmamıştır.

Seyri : İncelenen eserde seyrin çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM'de HÜSEYİNİ MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A şeklinde bir cümle iki motiften meydana gelmiştir. Cümle'nin ilk motifinde la (dügâh) karar sesi ile başlayarak mı (hüseyni) güçlü perdesine geçiş yapmaktadır. Motifin devamında re (neva) perdesi vurgulanarak atlamalı seslerle la (dügâh) sesinde kısa kalış yapmıştır. Cümle'nin ikinci motifinde ise ilk motifinde olduğu gibi ezgi devam ettikten sonra re (neva) perdesinde askıda kalış yapmıştır.

Yapılan analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre HÜSEYİNİ MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

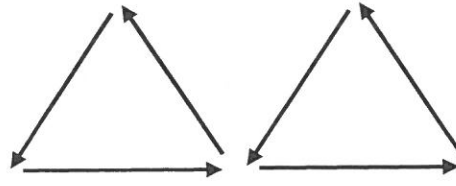
Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 2 zamanlı ana usûllerden ve 6 zamanlı birleşik usûllerden oluştuğu görülmektedir.

Birim : Eser,. 2 zamanlı usûl, 4'lük değeriyle gösterilmiş, daha sonra hoplatma kısmı ise 6 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir Analizi yapılan bu eserin usûlü 2/4 başlayıp daha sonra hoplatma bölümünde 6/8 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre, 2/4 ana usûl ile başlayıp, 6/8 birleşik usûller sınıfına girmektedir. 6 zamanlı bu usûl B (3+3) şekli ile oluştuğu görülmektedir. Eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Sincane 2/4 usûl şekli

Sincane 6/8 usûl şekli B (3+3)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun 1 vuruş değerindeki 4'lük nota, en kısa nota süresi 1/4 vuruş, değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir. Eserin her iki kısmında, 1/2 vuruş değerindeki 8'lik nota da kullanılmıştır. Eserin 2/4'lük kısmında 1/2 vuruşluk 8'lik es (sus) 6/8'lik kısmında ise 1 vuruşluk es (sus) kullanıldığı görülmektedir.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.20. “NİFO” adlı eserin notası ve incelenmesi

YÖRE
VAN

KAYNAK KİŞİ
KENAN ABİ

KİRASE NİFO

DERLEYEN
BARAN ASLAN

NOTALAYAN
BARAN ASLAN

SÜRE ♩ = 110

♩ = 120 HOPLATMA

A. Türkünün kimlik bilgileri

Adı: Kirase Nifo

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Kenan Abi

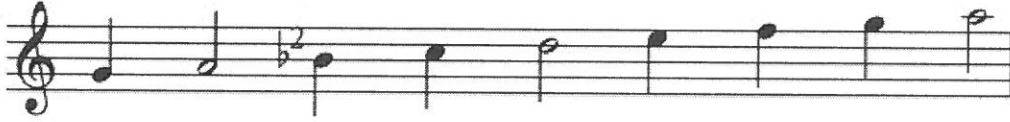
Derleyen: Baran Aslan

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (Neva)

Dizisi: Eserin notası üzerinde ses değiştirici işaret bulunmamaktadır.

Donanımı: Eserin notası üzerinde donanımda si bemol 2 ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni: Sol (rast) perdesi yeden olarak kullanılmıştır.

Genişlemesi: Eser altı ses içerisinde. Genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM’de UŞŞAK MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir.

Eser, A+B şeklinde iki cümle meydana gelmiştir. A cümlesi iki B cümlesinde üç motiften oluşmaktadır. A cümlesinin ilk motifinde la (dügâh) karar sesiyle başlayarak, karar sesinin dördüncü derecesindeki re (neva) perdesine atlayarak Uşşak dörtlüsü gösterdikten sonra seyrini devam ettirerek si (segâh) perdesinde kısa bir kalış yapmıştır. A cümlesinin ikinci motifi, ilk motifin varyasyonu olduğu görülmektedir. B cümlesinin ilk motifi la (dügâh) perdesinde devam eden eser, ilk motifin sonuna doğru mu (hüseyni) perdesine kısa bir vurgu yaptıktan sonra, ikinci

motifte aralıklı seslerle inici şekilde atlamalar yaparak la (dügâh) sesiyle tam karar yapmıştır.

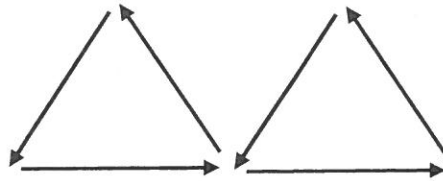
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser Türk Halk Müziğine göre, UŞŞAK MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 6 zamanlı birleşik usûllerden ve 2 zamanlı ana usûllerden oluştuğu görülmektedir.

Birim: Eser, 6 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir. Hoplatma kısmı ise 2 zamanlı usûl, 4'lük değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu eserin usûlü 6/8 başlayıp daha sonra hoplatma bölümünde 2/4 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre, 6/8 olarak başlayan bu usûl, birleşik usûller sınıfına girmektedir. 6 zamanlı bu usûl B (3+3) şekli ile oluştuğu görülmektedir. Hoplatma kısmı ise 2/4 ile başlayıp son bulmuştur. Eserin vuruş kalıbı aşağıdaki gibidir.

Nifo 6/8 usûl şekli B (3+3)

Nifo 2/4 usûl şekli

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota 1 vuruşluk noktalı 4'lük, en kısa nota süresi 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir. Eserde, 1/2 değerinde sekizlik nota da kullanılmıştır.

Eserin Türü: Kırık hava türünde bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.21. "ÇİMENDE SÜRÜ KAZLAR" adlı eserin notası ve incelenmesi

M. Murat ÖIO

Yöresi
Van / Erciş
Kaynak Kisi
Mustafa DOKUMACI
Mehmet KOÇ

ÇİMENDE SÜRÜ KAZLAR

Derleyen
Hüsameddin SUBAŞI

Derleme Tarihi
06/05/1976

Notaya Alan
Ateş KÖYOĞLU

Süresi: %

Saz

Çi men de sü rü gaz lar hop gü lüm na nay na nay

Ka nat la rı be yaz lar Şen gü lüm Şen gü lüm Şen gü lüm Şen gü lüm

Şen gü lüm ne nay na nay Kaç gün dür gör me mi şem

hop gü lüm na nay na nay yü re ğim o na ya nar

Şen gü lüm Şen gü lüm Şen gü lüm Şen gü lüm Şen gü lüm ne nay na nay

1.
Çimende sürü kazlar, hop gülüm nanay nanay
Kanatları beyazlar, Şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm nanay nanay
Kaç gündür görmemişem, hop gülüm nanay nanay
Yüreğimi ona yonar, Şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm nanay nanay

2.
Çimen çimen üstüne, hop gülüm nanay nanay
Basma çimen üstüne, Şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm nanay nanay
Yârdan bir selam gelmiş, hop gülüm nanay nanay
Başım gözüm üstüne, Şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm nanay nanay

3.
Çimen yeşil gül sarı, hop gülüm nanay nanay
Yitirdim nazlı yârı, Şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm nanay nanay
Yâr orada ben burda, hop gülüm nanay nanay
Ağlarım zarı zarı, Şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm şengülüm nanay nanay

VAN TÜRKÜLERİ

73

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Çimende Sürü Kazlar

Yöresi: Van- Erciş

Kaynak kişi: Mustafa Dokumacı- Mehmet Koç

Derleyen: Hüsamettin Subaşı

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : La (Dügâh)

Güçlüsü: Re (Neva)

Dizisi: Türkünün notası üzerinde ses değiştirici işaret bulunmamaktadır.

Donanımı: Türkünün notası üzerinde si bemol 2 ses değiştirici işareti bulunmaktadır.

Yedeni: Sol (rast) perdesi yeden olarak kullanılmıştır.

Genişlemesi: Türkü beş ses içerisindedir. Genişleme olmamıştır

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM'de UŞŞAK MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir. Eserin makam analizi sözlerin başladığı cümleden itibaren yapılmıştır.

Eser, A şeklinde bir cümle ve üç motiften meydana gelmiştir. A cümlesinin ilk motifinde do (çargah) sesiyle başlayarak re (neva) Uşşak dörtlüsünü gösterip sol (rast) yeden perdesinde kısa bir kalış yapmıştır. A cümlesinin ikinci motifinde ise ilk motifte olduğu gibi seyrin devam etmesiyle la (dügâh) perdesinde tam karar yapmıştır. A cümlesinin üçüncü motifinde do (çargah) ve yedeni sol (rast) perdesini vurgulayıp, ikinci motifin tekrarı ile la (dügâh) perdesinde tam karar yapmıştır.

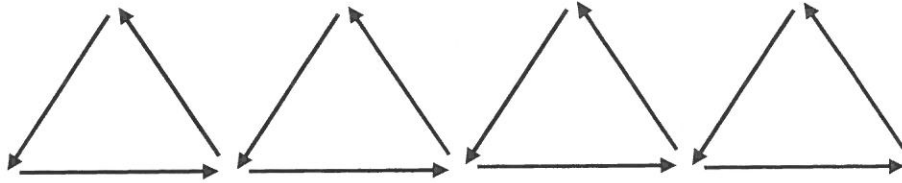
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre UŞŞAK MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 12 zamanlı karma usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 12 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 12/8 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 12 zamanlı olan bu eserimiz 12/8'lik ve 12 zamanlı usûl vuruş şekillerinden C (3+3+3+3) şekli ile gösterilir. 3 zamanlı usûllerin bir arada kullanılmasıyla oluşmuştur. GTHM nazariyatına göre; 12 zamanlı olan bu eserimizin vuruş kalıbı aşağıda gösterildiği şekildedir.

Çimende Sürü Kazlar usûl şekli 12/8 C (3+3+3+3)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota 1 vuruşluk 4'lük, en kısa nota süresi 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir. Eserde, 1/2 değerinde sekizlik nota da kullanılmıştır.

Eserin Türü: Kırık hava türünde sözlü bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

4.22. “ BOYAKÇININ GELİNİ ” adlı eserin notası ve incelenmesi

M. Murat ÖZ

Yürüsü
Van /Erciş

Kaynak Kişi
Hüsamettin SUBAŞI

BOYAKÇININ GELİNİ

Derleyen
Atakan ÇELİK

Derleme Tarihi
18/09/1973

Notaya Alan
Nida TÜFEKÇİ

Süresi ♩ = 88

Saz

Bo yak çı nın ge li ni Bo yar bo yar e li ni

Za lım ba ba nın gı zi Goy maz tu tam e li ni

Su ge lir ta şa de ğer Kır pık ler ga şa de ğer

E le bir yâr sev mi şem Ye di gar da şa de ğer

Bo yak çı nın ge li ni Bo yar bo yar e li ni

Za lım ba ba nın gı zi Goy maz tu tam e li ni

Notla Yazan: Adem GÜZCAN

Bağlantı:
Boyakçının gelini
Boyar boyar elini
Zalım babanın gızı
Goymaz tutam elin

1.
Bağlantı
Su gelir taş değer
Kırpikler gaşa değer
Ele bir yâr sevmişem
Yedi gardaşa değer
Bağlantı

2.
Bağlantı
Edremit kirazları
Ne hoş olur yazları
Çiğirimi yakıyor
Çelep Bağlı kızları
Bağlantı

VAN TÜRKÜLERİ 51

A. Türkünün Kimlik Bilgileri

Adı: Boyakçının Gelini

Yöresi: Van

Kaynak kişi: Hüsamettin Subaşı

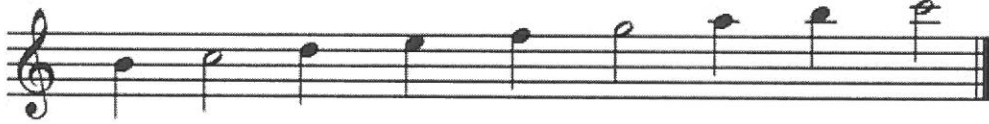
Derleyen: Atakan Çelik

B. Türkünün Makamsal Analizi

Karar Sesi (Durağı) : Do (Çargâh)

Güçlüsü: Mi (Hüseyni)

Dizisi: Türkünün notası üzerinde ses değiştirici işaret bulunmamaktadır.

Donanımı: Türkünün notasının donanımı üzerinde ses değiştirici işaretler kullanılmamıştır.

Yedeni: Türküde yeden kullanılmamıştır.

Genişlemesi: Türkü beş ses içerisindedir. Genişleme olmamıştır.

Seyri: İncelenen eserde seyrin çıkıcı özellik gösterdiği ve bu eserin GTSM'de ÇARGAH MAKAMI seyir karakteriyle uygunluk gösterdiği söylenebilir. Eserin makam analizi sözlerin başladığı cümleden itibaren yapılmıştır.

Eser, A şeklinde bir cümle ve iki motiften meydana gelmiştir. A cümlesinin ilk motifinde do (çargah) sesiyle başlayarak sol (gerdaniye) perdesinde yerinde çargah beşlisini gösterip, re (neva) perdesinde kısa bir kalış yapmıştır. A cümlesinin ikinci motifinde mi (hüseyni) sesini vurgulayarak do (çargah) perdesinde tam karar yapmıştır.

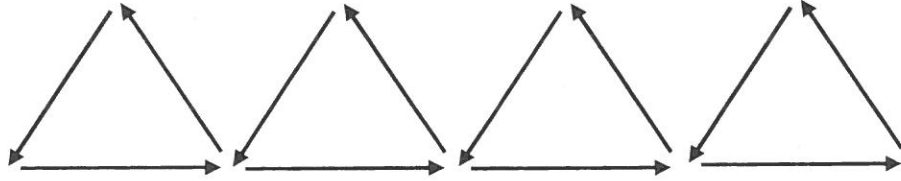
Yapılan makamsal analizin doğrultusunda tespit edilen bu eser, Türk Halk Müziğine göre ÇARGAH MAKAMI (dizisi) ismiyle adlandırılmasının doğru olacağı söylenebilir.

C. Türkünün Usul ve Tür Analizi

Zaman: Analizi yapılan bu eserin GTHM nazariyatına göre usûlü, 12 zamanlı karma usûller içinde yer almaktadır.

Birim: Eser, 12 zamanlı usûl, 8'lik birim değeriyle gösterilmiştir. Analizi yapılan bu türkünün usûlü 12/8 olduğu görülmektedir.

Usûl: GTHM nazariyatına göre; 12 zamanlı olan bu eserimiz 12/8'lik ve 12 zamanlı usûl vuruş şekillerinden C (3+3+3+3) şekli ile gösterilir. 3 zamanlı usûllerin bir arada kullanılmasıyla oluşmuştur. GTHM nazariyatına göre; 12 zamanlı olan bu eserimizin vuruş kalıbı aşağıda gösterildiği gibidir.

Boyakçının Gelini, usûl şekli 12/8 C (3+3+3+3)

Nota Süreleri: Eserin tamamına bakıldığında, süre olarak en uzun nota noktalı 4'lük, en kısa nota süresi 1/4 vuruş değerindeki 16'lık nota olarak görülmektedir. Eserde, 1/2 değerinde sekizlik nota da kullanılmıştır.

Eserin Türü: Kırık hava türünde sözlü bir eserdir. Oyunlara eşlik eder.

SONUÇ

Anadolu'nun önemli yapı taşlarından bir olan halk müziği, kültürel özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Van, müzik tarihi açısından zengin bir kültür hazinesine sahiptir.

TRT repertuvarında kayıtlı olan eserlerin yanı sıra, repertuvarda olmayan eserlerin sayısının tam anlamıyla bilinmemekle beraber, bu eserlerin bir kısmına ulaşılıp incelenerek derleme ve notasyon çalışması yaparak bazı sonuçlara ulaşılmıştır.

Bu çalışmamda yörenin bazı özelliklerini inceleyerek tespitlerde bulunulmuştur. Örneğin; yörenin ezgisel yapısı, yöreye ait diğer belgeli eser örnekleri, yörenin özellikleri gibi pek çok husus dikkate alınmıştır.

İçerik analizi yapılan, Van yöresinde icra edilen 22 derlenmiş esere ulaşılmıştır. Bunların çoğu sözlü olmakla beraber, sözsüz eserlerde bulunmuştur. Makamsal açıdan bulunan eserlerin sayısı; Uşşak makamında 11, Çargah makamı 4, Hüseyini makamı 3, Segah makamı 2, Karcıgar makamı 1 ve Hicaz makamında 1 eser seyir karakterinde olduğu tespit edilmiştir.

Usûl analizi yapılan 22 eserin 8'i 6/8, 6 tanesi 4/4, 4 tanesi 2/4, 3 tanesi 10/8, 1 tanesi 6/4'lük usûl kalıpları içerisinde olduğu, bununla beraber 4 eserin içinde hoplatma bölümlerinde usûl değişikliği sonucuna ulaşılmıştır.

Viro barı adlı eserin bölgede aynı isimle bilindiği ama farklı bir ezgisel şekilde olduğu bilinmekteydi. Fakat oyunun bölgede, Gevdan Aşireti ismiyle adlandırılan topluluk tarafından oynandığı ve eserin adının Rubar olduğu, aynı zamanda oyun hareketlerinin içinde zeybek figürlerine benzerlik gösteren bazı hareketlerin olduğu incelenmiştir. Daha önce eserin ezgisel icrasının eksik ya da yöreye hakim olmayan müzisyenler ve icracılar tarafından farklı aktarıldığı için ezginin tam anlamıyla özelliğini yitirdiği görülüp incelenmiştir. Eserin orijinal halinin, bu aşirete mensup topluluğunun tamamının sahiplendiği oyun olma özelliği

ve ezgisel seyrini koruyarak günümüze taşımış olması, tekrardan eseri doğru şekilde notaya alınması için yeterli bir neden olmuştur.

Yörede icra edilen 10/8'lik Teşiroke eserinin farklı varyantlar gösterdiğinden, yöredeki saha araştırmasında mahalli icracılar tarafından ezgisel ve ritmik farklılıklar incelenmiştir. Van'ın güney kısmında 5/8'lik eserlere rastlamak çok zordur. Genellikle bilinen 5/8 eserlerinde söz ve ritmik yapısına dikkat edildiğinde, aslında 10 zamanlı olduğu tespit edilmiştir.

Bölgede yapılan incelemede Şemame oyununun hangi bölgeye ait olduğu tartışmaları sürmektedir. Esasında oyunun tam anlamıyla Hakkâri bölgesine ait olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte Hakkâri olarak bildiğimiz bu oyunun farklı figürlerin olduğunu ama ezgisel seyrinin değişmediği gözlemlenmiştir. Bununla beraber Hakkâri'den daha fazla Van'da oynanmasının sebebi ise Hakkâri ve Van'ın ilçelerinde yaşayan aşiretlerin kültürel yakınlıklarından kaynaklanmasıdır. Bu nedenle bu eser ve oyun Hakkâri'ye nazaran Van'da daha fazla çalınıp oynanmaktadır. Bu eserin ritmik yapısını yıllarca 2/4 olarak bilinip çalınmakta, fakat eserin sözlerini dikkate aldığımızda eserin 6/4'lük ritim kalıbı içinde olduğu tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

Van ve çevre illerinde farklı çeşitlerde ve formlarda eserler olduğu bilinmektedir. Bu bölgelerde türkülere ve oyun havalarına yönelik araştırmaların ve çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür.

Van ilinin çevresindeki komşu il ve ilçelerin (Ağrı, Doğubayazıt, Patnos, Bitlis, Adilcevaz, Siirt, Pervari, Şırnak, Beytüşşebap, Hakkâri, Yüksekova) müzik yapısı, halk oyunları, ağız yapısı, ilçelerde görülen benzerlik ve farklılıkların belirlenmesi için çok yönlü çalışmalar yapılmalıdır.

Günümüzde halen bu yörede kaybolma tehlikesi yaşayan eserlerin olduğu bilinmektedir. Bu eserler büyük bir titizlikle notaya alınmalı ve arşivlenmelidir. Yörede daha önceden yapılan icra biçimleri, yapılan icralar doğrultusunda notaya alınan eserlerin farklılıkları belirtilmeli, yapılan yanlışların düzeltilmesi sağlanmalı ve kayıt altına alınarak arşivlere kaldırılmalı.

Halk müziğinde yapılan derlemelerin genellikle sözel eserlerin notaya alınması, sözsüz eserlerin görmezden gelinmesi, sözsüz eserlerin yok olmasına neden olmuştur. Bununla birlikte derlenerek belgelenen halk oyunları ezgilerinin, kaynak kişi olarak gösterilen mahalli müzisyenlerin yöresel olmamasından yani yörenin hemen hemen her bölgesine hakim olmadığı için yapılan hatalar bulunmuş ve incelenmiştir. Kültürümüzün zenginliğini ortaya çıkarması açısından yapılması gereken bu çalışma önem taşıdığı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akdoğu O.(2003) Türk Müziği Türler ve Biçimler. Meta Basım İzmir
- Büyükyıldız H. Zeki (2015) Türk Halk Müziği Ulusal Türk Müziği. Arı Sanat Yayınevi İstanbul
- Çağlayan E. (2019) Dünyada Van, İletişim Yayınları 2710, 1. Baskı 2019, İstanbul
- Duygulu M.(2014) Türk Halk Müziği Sözlüğü. Pan Yayıncılık, İstanbul 2014
- Emnalar A. (1998) Tüm Yönleriyle Türk Halk Müziği ve Nazariyatı. Ege Üniversitesi Basımevi. İzmir
- Hoşsu M. (1997) Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı. İzmir: Peker Ambalaj Kâğıt San. Tic. Ltd. İzmir
- Oto M. Murat (2013) Geçmişten Geleceğe Van Türküleri 1/ Kırık Havalar. Soylu Matbaa Yayın Kırmasıye San. Tic. Ltd. İstanbul
- Oto Mehmet M. (2020) Van Tarih, Toplum Ve Şehir, Çimke Basımevi İstanbul
- Karabulut Murat (2017) 8. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. Ankara
- Sarısözen M. (1962) Türk Halk Musikisi Usûlleri, Resimli Posta Matbaası Ltd. Ankara
- Savaş M. (2006) Batı Müziği Formları Ve Analizi, Müzik Eğitimi Yayınları. Ankara
- Yener S.(2006) Liseler İçin Müzik Lise 1 Ders Kitabı. İstanbul: Ilıcak Matbaacılık. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 132.
- T.C. Van Valiliği (2016) Van 2014 Kültür ve Turizm Envanteri-3, Halk Kültürü 1 (Dil ve Anlatım- Halk Edebiyatı- Müzik Kültürü). Gündoğdu Ofset. Van
- Sivrikaya S. (2002) Notalarıyla Elazığ Yöresi Halk Oyunları Müzikleri. Ecem Matbaa, Baskı İstanbul

Demirpolat E. (1997) XX. Yüzyıl Van İli Tarihi ve İnanç Coğrafyası. Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Eroğlu, T. (1994) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Halk Oyunları ve Bu Bölgelerdeki Halayların Folklorik İncelemesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Çölemerikli İ. (2009) Van Kent Sempozyumu, Bildiriler Kitabı 1-3 Ekim 2009, TMMOB Van il Koordinasyon Kurulu, Van

Ekici, S. (2009). Türk Halk Müziğinin Melodik Yapısının Adlandırılması Konusunda Düşünceler (Ayak, Makam ve Dizi Kavramları), Akademik İncelemeler 4

Eroğlu, T. (2017). Türkiye'deki Halk Oyunlarının Temel Özellikler, Tür Ve Dağılım Bakımından İncelenmesi, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, yıl : 2017 sayı 5

Deniz Orhan (2009), Kırdan Kente Göç Ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma; Van örneği. Uluslararası İnsan Bilim Dergisi, Cilt 6 Sayı 2

ÖZGEÇMİŞ

. İlköğretimine devam ettiği yıllarda kaval ile tanıştı. Lise yıllarında Van Musiki Derneği'nde birçok halk müziği konserlerinde saz sanatçısı olarak yer aldı. 2012 yılında Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Geleneksel Türk Müziği bölümünü kazandı. Üniversite yıllarında birçok konserde saz sanatçısı olarak yer aldı. 2016 yılında okul birincisi olarak derece yapıp Yüksek Onur Belgesi alarak lisans dönemini tamamladı. Antalya ASKEP Çağdaş Türk Müziği Topluluğu'yla beraber birçok konserde saz sanatçısı olarak görev yaptı. 2017 yılında İstanbul'a yerleşerek özel kurumlarda eğitimlik yaptı.

Haliç Üniversitesi Türk Musikisi Konservatuvarı yüksek lisans eğitimini kazandı. Eğitimi döneminde Türk Halk Müziğinin otoriterleri Yücel PAŞMAKÇI, Mehmet ERENLER, Çetin AKDENİZ, Murat TORAMAN gibi ustalarla çalışma ve tecrübelerinden faydalanma olanağı elde etti. Meslek hayatına, çeşitli müzikal projelerle sanat hayatına devam etmektedir.